

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

29 D
HD WIDENER

HW RHPN C

AH 4138.29

B

Harvard College Library

FROM

The heirs of
C. C. Felton

C. S. Wheeler,
from the Author,
March 20, 184.

QUAESTIONUM

DE

**URE ET AUCTORITATE MAGISTRATUUM
APUD ATHENIENSES**

CAPITA DUO:

QUIBUS

**ILLUSTRI PATRIAE GYMNASIO
SAECULARIA TERTIA**

ANTE DIEM XI. KALEND. OCTOBR. MDCCCXXIX.

CELEBRANDA

PIE GRATULATUR

**CAROLUS FRIDERICUS HERMANN,
MOENO - FRANCOFURTANUS.**

HEIDELBERGAE

PROSTAT APUD J. C. B. MOHR, ACADEMIAE LIBRARIUM.

1529

AH 4138.29

B

1885, Jan. 21,

Gift of

The Heirs of C. O. Felton.

VIRIS

**ILLUSTRISSIMIS, CLARISSIMIS, DOCTISSIMIS,
GYMNASII MOENO - FRANCOFURTENSIS
PROFESSORIBUS,**

**FAMA MERITISQUE
QUAM MAXIME CONSPICUIS,**

D. D.

CAROLUS FRIDERICUS HERMANN,
· PHIL. DOCT. IN UNIV. HEID.

P R A E F A T I O.

Et si mirum alieno cuiquam videri possit, Viri Spectatissimi atque Clarissimi, quid sit, quod equidem, tot passuum millibus a Vobis et Gymnasio Vestro diremtus, ex alienae ditionis terris invocatus hospes in ejus laetitiae societatem venire contendam, qua Vos per hosce dies trium jam saeculorum perpetuitate firmum atque intermentum stare Vestrum illud bonarum artium seminarium exsultatis: Vos tamen confido, quibus aut naturae aut civitatis patria ista urbs est, pro insigni Vestra humanitate haud aegre laturos esse, si quem civem, quamvis per diuturnam absentiam ipso civium suorum fructu

carentem, omnium tamen, quaecunque patriae per temporum vicissitudines contingant, qualemcunque suam sibi partem jure suo arrogare videritis. Habet enim hoc veluti proprium alma ista virorumque frugumque parens, **Frankfurtum**, ut si quem semel praestantiae suae dulcedine ceperit, nunquam illum, quocunque terrarum per fortunae ludibria delatus sit, desiderium sui dulcesque illos sensus deponere patiatur, quos antiquae virtutis simplicisque et ingenuae honestatis memoria excitare debeat. Hoc igitur etiam si minus ostentatione, certe non deprecatione dignum videri possit; multo autem illud magis, quod ego, novitius conjectator, **Illustrissimis Vestris** nominibus inscribere ausus sum ea, quorum quae quidem extra dubitationem posita sunt, nova nemini harum disciplinarum mediocriter tantum perito videbuntur; quae autem ex ingenio scripsi, nonnulla adeo inaudita adeoque temere effutita plerisque accident, ut non modo asseensum, sed ne excusationem quidem cupiditatis atque arrogantiae me apud multos illorum inventurum esse sperem. Sed eam ipsam ob causam omnium primum ad Vestram benevolentiam confugere constitui, ut quid per hasce

pagellas titubatum sit, quid neglectum, quid festinatum, quid praeter veram verive similitudinem assertum, ex Vestris potissimum judiciis cognoscerem; quos ut praeclara quādam antiquitatis elegantiorumque literarum notitia pollere inter omnes constat, Te vero, Voemeli, egregium hujus ipsius disciplinae existimatorem et novit aetas et nuper demum luculento specimine exhibito denuo cognovit; — ita humanitatem illam Vestram atque indulgentiam, qua fretus ad Vos accessi, per hanc minime occasionem deposituros esse mihi persuadeo. Vix enim equidem, quae mihi hanc disciplinam adolescentibus ornatissimis tradenti inter docendum fortuitae opiniones subnatae essent, veluti crudas publice proponere ausus essem, nisi me festae hujus occasionis appropinquatio monuisset, ut aliqua certe literis mandarem, quae etsi non studiis, animadversione tamen Vestra haud prorsus indigna esse possent: quae quum mihi, muneris academici necessitate satis superque adstricto, per horas subsecivas tumultuaria opera crebrisque cum interpellationibus conscribenda fuerint, ut a doctrina atque ingenio minorem, ita majorem ab officio et pietate commenda-

tionem habitura esse spero. Quam in partem ut hoc quidquid est munusculi benigne accipiat, Viri Illustrissimi atque Doctissimi, impense rogo, Vobisque persuadeatis, non minore me studio, quam si ipsius Vestri coetus particeps essem, laetitiam Vestram prosperitatemque sequi. Valete.

I.

Neminem Vestrum fugiet, Viri Praestantissimi atque Doctissimi, duas potissimum fuisse status popularis apud antiquos formas ¹⁾, alteram aequitate et modestia tem-

- 1) Nota est distributio, qua rerum publicarum formae apud antiquos, prouti vel unus vel aliqui civium vel cuncti summum imperium gerant idque vel juste et legitime vel cum violentia et contumelia administrent, in sex genera dispen-
cuntur; cf. *Platon. Politic. p. 291. D. sqq. Republ. VIII, p. 543. C. — IX, p. 580. B. Aristot. Rhetor. I. 8. Politic. III. 5. sqq. Eth. Nic. VIII. 10. Mor. Eud. VII. 9. Polyb. VI. 6 — 9. Cic. de Republ. I. c. 26 — 29. Dio Chrysost. Orat. III. p. 43. sq. ed. Morell.; Plutarchus de Monarchia etc. in Opusculis. p. 826; Tom. XII, p. 203 — 206 ed. Hutten. (vide Hüllmann Staatsr. d. Alterth. p. 117 — 123) quorum apud plerosque quum sibi respondeant Monarchia et Tyrannis, Aristocratia et Oligarchia, in tertio pari distinguendo Plato quidem quibus uteretur non habuit nomina nisi utriusque commune unum Democrati-
ae: *Politic. p. 292. A: Δημοκρατίαν γε μὴν, ἐάν τ' οὖν βιαίως ἐάν τε ἐκονσίως τῶν τὰς οὐσίας ἔχόντων τὸ πλῆθος ἀρχῇ, καὶ ἐάν τε τοὺς νόμους ἀκριβῶς φυλάττον ἐάν τε μὴ, πάντως τοῦτο οὐδὲις αὐτῆς εἰώθε μεταλλάττειν.* Aristoteles depravatum tantum popularem statum δημοκρατίαν appellavit, justum contra et legitimum dignum habuit, quem quasi praecipuo reipublicae, πολιτείας, nomine insigniret: ὅταν δὲ τὸ πλῆθος πρὸς τὸ κοινὸν πολιτεύεται ξυμφέρων, καλεῖται τὸ κοινὸν ὄνομα πασῶν τῶν πολιτειῶν πολιτεία: praeceuntibus, ut arbitror, oratoribus, qui adeo nullum nisi popularem statum legum imperia pati asserere audent. Sic v. c. *Aeschines adv. Ctesiph. 2.:* εἰ γὰρ ἴσται, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅτι τρεῖς εἰσὶ πολιτεῖαι παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις, τυραννὶς καὶ*

peratam, quum plebes summam tantum imperii sibi vindicaret, reliquas res, domesticis negotiis impedita, magistratuum fidei, integritati, prudentiae committeret; alteram meri instar intemperatam ²⁾ et immani cupiditate effervescentem, quum quantum fieri posset omnia per se ipsa administrare plebes vellet, magistratuum autem curae ea tantum relinquerentur, quae recte geri ab universis nullo pacto possent. Illic enim quum lege et jure ab initio constituto omnia continerentur, non opus erat nisi magistratu, qui singula ad normam illam a majoribus acceptam exigeret ³⁾, quem si plebes suis suffragiis cre-

---

ὀλιγαρχία καὶ δημοκρατία· διοικοῦνται δ' αἱ μὲν τυραννίδες καὶ ὀλιγαρχαίαι τοῖς τρόποις τῶν ἐφεσθηκότων· αἱ δὲ πόλεις αἱ δημοκρατούμεναι τοῖς νόμοις τοῖς κειμένοις. De πολιτείας nomine cf. omnino *Meier. de bon. damn.* p. 2; *Voemel. ad Demosth. Olynth. I.*, p. 40. Quam eandem cur alio loco *τιμοκρατίαν* dixerit, quo nomine apud reliquos oligarchia potius indicatur, inferius apparebit; depravationem ejus quo vocabulo recentiores appellare solent, *ὀχλοκρατίαν*, dixere v. c. *Plutarchus* l. c. et *Max. Tyrius*, *Diss. XXII*, 4. et *XXXIII*, 6; eodem redit, quo Polybius utitur, verbum *χειροκρατία* i. e. manuum imperium.

- 2) Cf. *Ast. ad Plat. Remp. VIII*, p. 562. C, quem locum praeclare expressit *Cic. de Republ. I.* 43: Quum enim, inquit, inexpleriles populi fauces exaruerint libertatis siti, malisque ille usus ministris, non modice temperatam, sed nimis meracani libertatem sitiens hauserit, tum magistratus et principes, nisi valde lenes et remissi sint et large sibi libertatem ministrent, insequitur, insimulat, arguit, praepotentes, reges, tyrannos vocat etc.
- 3) *Aristot. Politic. IV*, 5. 3: ὅταν μὲν οὖν τὸ γεωργικὸν καὶ τὸ κεκτημένον μετρίαν οὐσίαν κέρριον ἢ τῆς πολιτείας, πολιτεύονται κατὰ νόμους· ἔχουσι γὰρ ἐργαζόμενοι ζῆν, οὐ δύνανται δὲ σχολάζειν· ὥστε τὸν

asset reddendaeque rationis metu coërcuisset, satis sibi pro imperii majestate egisse videbatur ⁴⁾. Postea demum ubi plebes sensim sensimque desciscere a majorum institutis coepisset, neque auctoritate sua jus aequale omnium communemque libertatem tueri contenta tyranni instar ⁵⁾ potestatis fastigio uti ad explendas cupiditates ⁶⁾ vellet, exstiterunt, quos quasi ductores quosdam plebis *δημαγωγούς* antiquitas appellavit, qui per assentationem et ambitionem illam ipsam reipublicae habenas capessere ju-

---

νόμον ἐπιστήσαντες ἐκκλησιάζουσι τὰς ἀναγκαίας ἐκκλησίας κ. τ. λ. Ibid. 4. 6. δεῖ γὰρ τὸν μὲν νόμον ἀρχειν πάντων, τῶν δὲ καθ' ἕκαστα τὰς ἀρχάς, καὶ τὴν πολιτείαν κρίνειν. Adde VI, 2. 1.

4) Ibid. III, 6. 11: Αἱ δ' εὐδυναὶ καὶ αἱ τῶν ἀρχῶν αἰρέσεις εἰσὶ μέγιστον· ἃς ἐν ἐνίαις πολιτείαις τοῖς δήμοις ἀποδιδόασιν. Tum IV, 11. 4: ἄλλος δὲ τρόπος τὸ περὶ τὰς ἀρχάς καὶ τὰς εὐδύνας ἀπαντᾶν τοὺς πολίτας καὶ περὶ πολέμον βουλευσομένους καὶ συμμαχίας, τὰ δ' ἄλλα τὰς ἀρχάς διοικεῖν αἰρετὰς οὐσᾶς, ὅσας ἐνδέχεται· τοιαῦται δ' εἰσὶν, οἷας ἀρχειν ἀναγκαῖον τοὺς ἐπισταμένους. Adde VI, 2. 2. Eam Athenis quoque rationem Solo instituerat *Aristôteles* teste II, 9. 4 et III, 6. 7, cujus testimonium, si reliquorum etiam locorum rationem habuisset, haud, arbitror, inexactum appellasset *Wachsmuthius Hellen. Alterthumsk. T. I. p. 252, n. 38*).

5) Ibid. IV, 4. 5: ὁ δ' οὖν τοιοῦτος δῆμος, ἅτε μόναρχος ὢν, ζητεῖ μοναρχεῖν διὰ τὸ μὴ ἀρχεσθαι ὑπὸ νόμου καὶ γίγνεται δεσποτικὸς· ὥστε οἱ κόλακες ἐντιμοὶ· καὶ ἐστὶν ὁ τοιοῦτος δῆμος ἀνάλογον τῶν μοναρχιῶν τῇ τυραννίδι κ. τ. λ. Adde IV, 11. 5. V, 9. 6.

6) *Thucyd.* II, 65: ἄλλα ἔξω τοῦ πολέμου, δοκοῦντα εἶναι κατὰ τὰς ἰδίας φιλοτιμίας καὶ ἴδια κέρδη, κακῶς ἔς τε σφᾶς αὐτοὺς καὶ τοὺς ξυμμάχους ἐπολίτευσαν· ἃ κατορθούμενα μὲν τοῖς ιδιώταις τιμὴ καὶ ὠφέλεια μᾶλλον ἦν· κ. τ. λ.

berent ejusque rei efficiendae viam commonstrarent. 7); unde factum est, ut quam contra vetera instituta plebiscita legum in locum successissent 8), ipsi dicendi facultate

7) *Aristot. l. c.*: ὁ δημαγωγὸς καὶ ὁ κόλαξ οἱ αὐτοὶ καὶ ἀνάλογον, καὶ μάλιστα δ' ἐκάτεροι παρ' ἐκατέροις ἰσχύουσιν, οἱ μὲν κόλακες παρὰ τυράννοις, οἱ δὲ δημαγωγοὶ παρὰ τοῖς δήμοις τοῖς τοιοῦτοις. Αἷτιοι δὲ εἰσὶ τοῦ εἶναι τὰ ψηφίσματα κέρια ἀλλὰ μὴ τοὺς νόμους οὗτοι, πάντα ἀνάγοντες εἰς τὸν δῆμον· συμβαίνει γὰρ αὐτοῖς γίγνεσθαι μεγάλους διὰ τὸ τὸν μὲν δῆμον εἶναι κέριον, τῆς δὲ τοῦ δήμου δόξης τούτους· πείθεται γὰρ τὸ πλῆθος τούτοις. Ἐτι δὲ οἱ ταῖς ἀρχαῖς ἐγκαλοῦντες τὸν δῆμόν φασι δεῖν κρίνειν, ὁ δ' ἀσμένως δέχεται τὴν πρόκλησιν· ὥστε καταλύονται πᾶσαι αἱ ἀρχαί. Tum V, 4. 6: δημαγωγοῦντες οἱ σπονδαρχιδῶντες εἰς τοῦτο καδιοστᾶσιν, ὡς κέριον εἶναι τὸν δῆμον καὶ τῶν νόμων. De demagogis in universum cf. *Valcken. Diatr. in Eurip. Fragm.* p. 253 — 257; *Wyttenb. ad Plut. Morr.* p. 251 — 253. *Wachsmuth. l. c. II*, p. 24 — 26.

8) *Aristot. Politic. IV*, 4. 3. Ἐτερον δ' εἶδος δημοκρατίας, τᾶλλα μὲν εἶναι ταῦτά, κέριον δ' εἶναι τὸ πλῆθος καὶ μὴ τὸν νόμον. Τοῦτο δὲ γίγνεται, ὅταν τὰ ψηφίσματα κέρια ᾖ, ἀλλὰ μὴ ὁ νόμος· συμβαίνει δὲ τοῦτο διὰ τοὺς δημαγωγούς. Adde *IV*, 11. 8. *V*, 4. 5. et 7. 19. — Pridem enim lege sancitum fuerat: ψήφισμα μηδὲν μήτε βουλῆς μήτε δήμου νόμου κυριώτερον εἶναι: cf. *Demosth. adv. Aristocr.* p. 648. 21. *Rsk. Andocid. de Myster.* p. 42 sq.; mox tamen factum est, ut plebes, quae voluisset, licere sibi arbitraretur. *Xenoph. Hellen. I*, 7. 12: τὸ δὲ πλῆθος ἐβόα δαινὸν εἶναι, εἰ τις μὴ ἑάσει τὸν δῆμον πράττειν, ὃ ἂν βούληται. *De Republ. Ath. I*, 8: ὁ γὰρ δῆμος οὐ βούλεται ἐνομονομένης τῆς πόλεως δουλεύειν, ἀλλ' ἐλεύθερος εἶναι καὶ ἀρχειν. *Plat. Republ. VIII*, p. 563. D: τελευτῶντες γὰρ πονοῦσθ' ὅτι οὐδὲ τῶν νόμων φροντίζουσι γεγραμμένων ἢ ἀγράφων, ἵνα δὴ μηδαμῇ μηδεὶς αὐτοῖς ᾖ δισπότης. *Aristot.*

excellentes plebisque favore nixi per conciones dominarentur, magistratus, quorum omnis vis atque auctoritas in legum imperio posita esset, aut evanescerent aut umbram tantum antiquae potestatis retinerent ⁹⁾). Et hoc quidem Atheniensium in civitate accidisse animadvertimus; quae quum a Solone praeclaris legibus constituta atque ornata esset, paullatim a salutari ejus temperamento deflectens, evertere tamen reipublicae formam ab illo descriptam religioni duxisse videtur ¹⁰⁾), quamquam per continuas immutationes eo tandem perventum est, ut vix usquam latius popularem licentiam grassatam norimus. Ubi illud quoque ab ambitiosorum hominum calliditate excogitatum est, ut plebes, quam haud raro propter rei familiaris angustias opere faciendo victum quaerere potius, quam judiciis concionibusque interesse coactam supra significavimus, stipendio ex aerario accepto curis domesticis soluta negotiis publicis unice vacare posset ¹¹⁾). Quibus

---

Politic. III, 6. 1: τί γάρ; ἂν οἱ πένητες διὰ τὸ πλείους εἶναι διανεμῶνται τὰ τῶν πλουσίων, τοῦτ' οὐκ ἄδικόν ἐστιν; Ἐδοξε γὰρ νῆ Δία τῷ κυρίῳ δικαίως. Adde V, 7. 22. VI, 1. 7. Cf. Tittmann. griech. Staatsverf. pag. 6.

9) *Aristot. l. c. VI, 1. 8: τὸ τὴν ἐκκλησίαν κυρίαν εἶναι πάντων ἢ τῶν μεγίστων, ἀρχὴν δὲ μηδεμίαν μηδένοσ ἢ τῶν ὀλιγίστων.*

10) *Vere Aristot. l. c. IV, 5. 2: οὐ γὰρ ἐξ ὅς μεταβαίνουσιν, ἀλλ' ἀγαπῶσι τὰ πρῶτα μικρὰ πλεονεκτοῦντες παρ' ἀλλήλοις, ὥςδ' οἱ μὲν νόμοι διαμένουσιν οἱ προὔπαρχοντες, κρατοῦσι δὲ οἱ μεταβάλλοντες τὴν πολιτείαν.*

11) *Ibid. IV, 5. 5: διὰ γὰρ τὸ μείζους γεγονέναι πολὺ τὰς πόλεις τῶν ἐξ ὑπαρχῆς καὶ προσόδων ὑπάρχειν εὐπορίας, μετέχουσι μὲν πάντες τῆς πολιτείας διὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πλείους, κοινωνοῦσι δὲ καὶ πολιτεύονται*

administrandis quominus impares se homines ex plebe judicarent, perversitate quadam opinionis factum esse videtur, qua, si quis jure facere quid posset, eundem facultate quoque ad illud idonea instructum esse, et quod capessere alicui liceret negotium, idem administrare quoque eundem posse existimarent. Id quod inde quoque apparet, quod in examinandis iis, qui muneris alicujus administrationem adituri essent ¹²⁾, non de ingenii facultatibus neque de earum artium peritia, quae ad bene gerendum negotium illud pertinerent, sed de jure tantum eo quaestionem institutam esse constat, quod ii cum reliquis omnibus commune haberent ¹³⁾. Quid quod ne

διὰ τὸ δύνασθαι σχολάζειν καὶ τοὺς ἀπόρους, λαμβάνοντας μισθόν. Καὶ μάλιστα δὴ σχολάζει τὸ τοιοῦτον πλήθος· οὐ γὰρ ἐμποδίζει αὐτοὺς οὐδὲν ἢ τῶν ἰδίων ἐπιμέλεια. Adde c. 12. 9: καταλύεται δὲ καὶ τῆς βουλῆς ἡ δύναμις ἐν ταῖς τοιαύταις δημοκρατίαις, ἐν αἷς αὐτοὺς συνιῶν ὁ δῆμος χρηματίζει περὶ πάντων. Τοῦτο δὲ συμβαίνειν εἶδεν, ὅταν εὐπορία τις ᾗ ἡ μισθὸς τοῖς ἐκκλησιάζουσιν· σχολάζοντες γὰρ συλλέγονται δὴ πολλάκις καὶ ἅπαντα αὐτοὶ κρίνουσι. Mercedum publicarum et origines et rationes praeclare refert Boeckh. *Athen. Staatsh.* I, p. 244 sqq.

12) De δοκιμασίᾳ magistratuum in universum conf. Tittmann. *griech. Staatsverf.* pag. 320 — 323; Meier. et Schömann. *Att. Proc.* p. 200 — 208; Heffter. *Athen. Gerichtsverf.* p. 23 sqq. 367 sqq.; Wachsmuth. *Hellen. Alterth.* I, p. 262; Platner. *Proceß.* T. I, p. 317 — 329.

13) Male igitur Vollgraffius in libro recens edito, *Antike Politik der Griechen und Römer*, p. 144: »Daß in Athen viele Aemter verlost wurden, hatte gar nichts zu bedeuten; denn die δοκιμασία schloß jeden wieder aus, der nicht allen Requisiten genügen konnte;« quem tamen quum ex ipsius antiquitatis fontibus nihil quidquam hausisse appareat, ve-

satis popularem quidem eum statum fore vulgo arbitrabantur, ubi vel ea quae ad summam reipublicae administrationem pertinerent, per praestantissimorum civium delectum gererentur, vel singulis quibusdam propter egregias virtutes aut praeclara in rempublicam merita eximia quaedam munera veluti in praemium cederent; quales si qui exstitissent, exterminandi potius per ostracismum ¹⁴⁾, quam civium fiducia honorandi esse vide-

stigia tantum legisse puto Wachsmuthii et Tittmanni, quorum ille: »jene sollte die möglichste Tauglichkeit und Würdigkeit erzielen,« hic autem: »aus folgendem wird sich ergeben, daß die Prüfung der Beamten zwar am meisten auf das Recht des Erwählten auf das Amt als Bürger, und auf seine sittliche Würdigkeit ging; aber doch auch auf Fähigkeit und Tüchtigkeit.« Hoc extremum ex *Polluc. Onomast. X, 44.* collegisse videtur *V. D.*, ubi hoc quaesitum esse ait in *δοκιμασία*, εἴτ' ἐπιτηδείοι εἰσιν ἀρχεῖν εἴτε μὴ: at, puto, haec ipsa est ἐπιτηδειότης, quae utrum in artis cujusdam peritia studiorumque genere, an potius in optimo tantum civitatis jure posita fuerit, quaeritur. Quid quod vel eae quaestiones in *ἀνακρίσει*, quae primo ad aspectu ad mores pertinere videantur, reaps *ἐπιτιμίαν* tantum spectant; nam qui vel parentes male trasset, vel bona paterna dilapidasset, vel scortationis crimen in se commisisset: eum omnino *ἄτιμον* factum esse constat. Cf. *Meier de bonis damn.* p. 124—131.

- 14) *Aristot. Politic. III, 8. 2:* διὸ καὶ τίθενται τὸν ὁστρακισμόν αἱ δημοκρατούμεναι πόλεις διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν· αὗται γὰρ δὴ δοκοῦσι διώκειν τὴν ἰσότητα μάλιστα πάντων· ὥστε τοὺς δοκοῦντας ὑπερέχειν δυνάμει διὰ πλοῦτον ἢ πολοφιλίαν ἢ τινα ἄλλην πολιτικὴν ἰσχὺν ὠστράκιζον καὶ μεδίστεσαν ἐκ τῆς πόλεως χρόνους ὀρισμένους. — Διὸ κατὰ τὰς ὁμολογουμένας ὑπεροχὰς ἔχει τι δίκαιον πολιτικὸν ὁ λόγος ὁ περὶ τοὺς ὁστρακισμούς. Βέλτιον μὲν οὖν τὸν νομοθέτην ἐξ ἀρ-

bantur, ut qui reliquorum quasi honestati adeove civitati derogarent. Gerere enim rempublicam honorem esse; quo si quibus alii aditum praecludant, minus illos, quam in communi omnium libertate deceat, honestos fore ¹⁵⁾, quique aequali inter se jure uterentur, frui quoque eodem omnes pari modo oportere.

Etenim quum duo sint aequalitatis civilis genera ¹⁶⁾, alterum quod proportionis dicere liceat,

χῆς οὕτω συστήσαι τὴν πολιτείαν, ὥστε μὴ δεῖσθαι τοιαύτης λατρείας· δεύτερος δὲ πλοῦς, ἂν συμβῇ, πειρᾶσθαι τινι τοιοῦτῳ διορθώματι διορθοῦν. Adde *V*, 2. 5. et 7. 8; tum *Plutarch. V. Alcib.* 13. *Aristid.* 7; *Ael. Aristid. Orat. de Quattuorv.* T. II. p. 316 sqq. ed. *Dind.* etc. De Ostracismo ipso in univēsum attulisse sufficiat *Paradys* (præs. *Luzac*) *Diss. de Ostracismo Atheniensium*; tum *Meurs. lectt. Att. V*, 18; *Meier de bonis damnat.* p. 97 sq.; *Tittmann. l. c.* p. 341 — 346; *Schömann. de Comitibus Athen.* p. 243 — 248 et quos praeter hunc laudat *Baehr. ad Plut. Alc.* p. 128; postremo *Platner. l. c.* T. I. p. 386 — 392.

15) *Aristot. Politic. III*, 3. 6. Φανερόν ἐκ τούτων καὶ ὅτι μάλιστα πολίτης ὁ μετέχων τῶν τιμῶν· ὥσπερ καὶ Ὅμηρος ἐποίησεν· ὥσει ἄν' ἀτίμητον μετανάστην· ὥσπερ γὰρ μέτοικός ἐστιν ὁ τῶν τιμῶν μὴ μετέχων. Conf. *Isocr. adv. Lochit.* p. 954. ed. *H. Wolf*.

16) *Aristot. l. c. V*, 1. 7: Ἔστι δὲ διττὸν τὸ ἴσον· τὸ μὲν γὰρ ἀριθμῶ, τὸ δὲ κατ' ἀξίαν ἐστὶ· λέγω δ' ἀριθμῶ μὲν τὸ πλήθει ἢ μεγέθει ταῦτόν καὶ ἴσον, κατ' ἀξίαν δὲ τὸ τῷ λόγῳ. — Ὁμολογοῦντες δὲ ἀπλῶς τὸ ἴσον εἶναι δίκαιον, ἐν τῷ κατ' ἀξίαν διαφέρονται· οἱ μὲν, ὅτι, ἐὰν κατὰ τι ἴσοι ᾖσιν, ὅλως ἴσοι νομίζουσιν εἶναι, οἱ δὲ, ὅτι, ἐὰν κατὰ τι ἀνίστοι, πάντων ἀνίστων ἀξιοῦσιν ἑαυτούς. Conf. *III*, 5. 8, et quos laudat *Zell. ad Aristot. Eth. Nic. V*, 3. p. 173, imprimis *Platon. de Legg. VI*, 5. p. 757. B: δυοῖν γὰρ ἰσοτήτοιον οὔσαι, τὴν μὲν ἑτέραν εἰς τὰς τιμὰς πᾶσα πόλις ἱκανή

quum pro officiorum ratione jura distribuuntur, quoque quis plus civitati praestat, eo majore in illa auctoritate gaudet; alterum parilitatis, quum juris nulla est differentia, praestare autem, quantum quisque potest, reipublicae cogitur; illa temperatam illam reipublicae formam niti ¹⁷⁾, hac immoderatum hoc impe-

παραγαγεῖν καὶ πᾶς νομοθέτης, τὴν μέτρῳ ἴσῃ καὶ σταθμῷ καὶ ἀριθμῷ, κλήρῳ ἀπειθύνων εἰς τὰς διανομὰς αὐτὴν, τὴν δὲ ἀληθεστάτην καὶ ἀρίστην ἰσότητα οὐκέτι ῥᾶδιον παντὶ ἰδεῖν. — Τῷ μὲν γὰρ μείζονι πλείω, τῷ δ' ἐλάττωσι σμικρότερα νέμει κ. τ. λ. quem bene monuit Orell. ad Isocr. π. Ἀντιδ. p. 268. expressum esse ab Isocr. Areopagit. p. 340. ed. H. Wolf: δνοῖν ἰσοτήτοιν νομιζομέναιιν εἶναι καὶ τῆς μὲν ταῦτόν ἅπασιν ἀπονειμούσης, τῆς δὲ πρὸς τὸ προσῆκον ἐκάστοις, τὴν μὲν τῶν αὐτῶν ἀξιοῦσαν τοὺς χρηστοὺς καὶ πονηροὺς ἀπεδοκίμαζον ὡς οὐ δικαίαν οὖσαν, τὴν δὲ κατ' ἀξίαν ἕκαστον τιμῶσαν καὶ κολάζουσαν προηροῦντο. [Adde Ejusd. Nicocl. p. 66, et Plut. V. Solon. 14: λέγεται δὲ φωνή τις αὐτοῦ εἰπόντος, ὡς το ἴσον πόλεμον οὐ ποιεῖ καὶ τοῖς κτηματικοῖς ἀρέσκει καὶ τοῖς ἀκτήμοσι, τῶν μὲν ἀξία καὶ ἀρετῇ, τῶν δὲ μέτρῳ καὶ ἀριθμῷ τὸ ἴσον ἔξειν προσδοκούντων: quocum conf. de Frat. Amor. c. 12. pag. 484. B.

- 17) Aristot. l. c. III, 11. 11: πολιτικὸν δὲ πλῆθος, ἐν ᾧ πέφυκεν ἐγγίνεσθαι πλῆθος πολεμικόν, θυνάμενον ἀρχεσθαι καὶ ἀρχειν κατὰ νόμον τὸν κατ' ἀξίαν διανέμοντα τοῖς ἀπόροις (al. εὐπόροις) τὰς ἀρχάς. VI, 2. 3: διὸ δὴ καὶ συμφέρον ἐστὶ τῇ πρότερον ῥηθείῃ δημοκρατίᾳ (i. e. ei reipublicae formae, quae ante depravationem factam democratiae nomine appellata est; quam statim §. 8. τὴν πρώτην καὶ βελτίστην δημοκρατίαν dicit) καὶ ὑπάρχειν εἰσθεῖν αἰρεῖσθαι μὲν τὰς ἀρχάς καὶ εὐδύνειν καὶ δικάζειν πάντας, ἀρχειν δὲ τὰς μεγίστας αἰρετοὺς καὶ ἀπὸ τιμημάτων, τὰς μείζονας ἀπὸ μειζόνων, ἣ καὶ ἀπὸ τιμημάτων μὲν μηδεμίαν, ἀλλὰ τοὺς

rium populare uti censendum est ¹⁸⁾). Quod quum primo adspectu aequissimum omnium atque liberalissimum vi-

δυναμένους. Hanc enim esse, quam ipso Aristotele duce πολιτείαν supra nominavimus, ex loco *Eth. Nic. VIII*, 10. 1. ante a nobis laudato apparet, ubi: τρίτη δὲ, inquit, ἡ ἀπὸ τιμημάτων, ἦν τιμοκρατικὴν λέγειν οἰκεῖον φαίνεται· πολιτείαν δ' αὐτὴν εἰσάδασιν οἱ πλείστοι καλεῖν. Adde *IV*, 6. 5: τὴν τοῖν δυοῖν μίξιν, τῶν ἀπόρων τε καὶ εὐπόρων, πολιτείαν λεκτέον. Quamquam parum sibi constans eandem alibi inter oligarchiae genera numerare videtur; quae utique tota ex census rationibus repetita est. Sic et *Plutarch. Quaest. Sympos. VIII*, 2. 2: ὁ γὰρ Λυκούργος οἶσθα δῆπον ὅτι τὴν ἀριδμητικὴν ἀναλογίαν, ὡς δημοκρατικὴν καὶ ὀχλικὴν οὖσαν, ἐξέβαλεν ἐκ τῆς Λακεδαιμόνος, ἐπεισέγαγε δὲ τὴν γεωμετρικὴν, ὀλιγαρχία σῶφρονι καὶ βασιλείᾳ νομίμῃ πρέπουσαν· ἡ μὲν γὰρ ἀριθμῶ τὸ ἴσον, ἡ δὲ λόγῳ τὸ κατ' ἀξίαν ἀπονέμει. Cf. *II*, 10. 1. et *Gataker ad M. Aurel.* p. 23.

18) *Aristot. l. c. IV*, 4. 2: Δημοκρατία μὲν οὖν ἐστὶ πρώτη ἡ λεγομένη μάλιστα κατὰ τὸ ἴσον· ἴσον γὰρ φησιν ὁ νόμος ὁ τῆς τοιαύτης δημοκρατίας τὸ μηδὲν μᾶλλον ἄρχειν τοὺς ἀπόρους ἢ τοὺς εὐπόρους, μηδὲ κυρίους εἶναι ὁποτέρους οὖν, ἀλλ' ὁμοίως ἀμφοτέρους. *VI*, 1. 6: Ἐπόδεις μὲν οὖν τῆς δημοκρατικῆς πολιτείας ἐλευθερία· τοῦτο γὰρ λέγειν εἰσάδασιν, ὡς ἐν μόνῃ τῇ πολιτείᾳ ταύτῃ μετέχοντας ἐλευθερίας· τοῦτον γὰρ στοχάζεσθαι φασὶ πᾶσαν δημοκρατίαν. Ἐλευθερίας δὲ ἐν μὲν τὸ ἐν μέρει ἄρχεισθαι καὶ ἄρχειν· καὶ γὰρ τὸ δίκαιον τὸ δημοτικὸν τὸ ἴσον ἔχειν ἐστὶ κατ' ἀριθμὸν, ἀλλὰ μὴ κατ' ἀξίαν· τοῦτον δ' ὄντος τοῦ δικαίου, τὸ πλῆθος ἀναγκαῖον εἶναι κύριον, καὶ ὅ, τι ἂν δόξῃ τοῖς πλείοσι, τοῦτ' εἶναι τὸ δίκαιον· φασὶ γὰρ δεῖν ἴσον ἔχειν ἕκαστον τῶν πολιτῶν. Ὡστε ἐν ταῖς δημοκρατίαις συμβαίνει κυριωτέρους εἶναι τοὺς ἀπόρους τῶν εὐπόρων· πλείους γὰρ εἰσι· κύριον δὲ τὸ τοῖς πλείοσι δόξαν. Conf. *Heyne, libertatis et aequalitatis civilis in Atheniensium. rep. delineatio ex Aristophane in*

deri possit ¹⁹⁾, ipsa tamen re injustissimam iniquissimamque dominationem fuisse jam antiquitus uno ore pronuntiatum est, ut quod nihil aliud nisi regnum esse intelligerent, quod in opulentos locupletesque inopum multitudo exerceret ²⁰⁾, unde factum est, ut quaecunque cum saevissimorum tyrannorum regnis fere conjuncta esse solerent, suspiciones, avaritia, crudelitas, superbia, adulatorumque impune in civium bona vitasque arbitrium, hanc quoque reipublicae formam e vestigio sequerentur ²¹⁾. Quam si quis ea tamen re injustae vel unius vel pau-

---

Opuscc. Academ. T. IV, p. 392 — 415. Wachsmuth. l. c. II, p. 20 sqq.

19) Democratiae laudes v. apud *Herod. III, 80*; *Thucyd. VI, 39. Aeschin. adv. Ctesiph. c. 2. etc.*

20) Cf. *Platon. Politic. p. 292. A. Δημοκρατία γε μὴν, εἰάν τ' οὖν βιαίως, εἰάν τ' οὖν ἐκουσίως τῶν ἱσχυρῶν οὐσίας ἔχόντων τὸ πλῆθος ἀρχῇ. Republ. VIII, p. 557. A. Δημοκρατία δὴ, οἶμαι, γίγνεται ὅταν οἱ πένητες νικῆσαντες τοὺς μὲν ἀποκτείνωσι τῶν ἐτέρων, τοὺς δὲ ἐκβάλωσι, τοῖς δὲ λοιποῖς ἐξ ἴσου μεταδῶσι πολιτείας τε καὶ ἀρχῶν, καὶ ὥς τὸ πολὺ ἀπὸ κλήρων αἱ ἀρχαὶ ἐν αὐτῇ γίνονται. Xen. Mem. Socr. IV, 2. 37: Δοκεῖ οὖν σοι δυνατόν εἶναι δημοκρατίαν εἰδέναι μὴ εἰδότα δῆμον; — Μὰ Δί' οὐκ ἔμοιγε. — Καὶ τί νομίζεις δῆμον εἶναι; — Τοὺς πένητας τῶν πολιτῶν ἔγωγε. Aristot. Politic. III, 5. 4: . . . ἡ δημοκρατία πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ἀπόρων · πρὸς δὲ τὸ τῷ κοινῷ λυσιτελοῦν οὐδεμία αὐτῶν. — Ὀλιγαρχία δὲ, ὅταν ὥσι κῆρυοι τῆς πολιτείας οἱ τὰς οὐσίας ἔχοντες, δημοκρατία δὲ, τοῦναντίον, ὅταν οἱ μὴ κεκτημένοι πλῆθος οὐσίας ἀλλ' ἀποροι. Conf. IV, 3. 6 — 9. Lucian. Gall. 22: σὺ μὲν τοῦ δῆμον ὦν ἀναβὰς εἰς ἐκκλησίαν τυραννεῖς τῶν πλουσίων · οἱ δὲ φρίττουσι καὶ ὑποπτήσσουσι καὶ διαγομαεῖς ἰλάσκονται σε. V. Orell. ad Isocr. π. Ἀντιδ. p. 265.*

21) Cf. *Wachsmuth. l. c. II, p. 151 — 156.*

corum dominationi praestitisse arbitretur, quod, quum illi reliquam multitudinem ipsa civitate arcere consueverint, plebes opulentos, quorum in capitâ regnum suum exercuisse feratur, communi omnium jure minime privarit adeoque opera eorum domi militiaeque multis in rebus usa sit, probe animadvertendum erit, illos, si pari omnes jure locoque habuissent, parum vel nihil amplius praecipui sperare potuisse, multitudini autem, quae et suffragiorum et manuum numero undequaque valeret, locupletum paucitatem atque solitudinem neutiquam timendam fuisse ²²⁾). Satis enim vel uno judiciorum metu provisum erat, ne ultra reliquos sibi quidquam cives arrogarent, quaeque plebes ab iis exegisset munera largitionesque praestare ne detrectarent; qua in re tantum ab erat, ut quibuscum aequali jure uti in gerenda republica plebes voluisset, iisdem se in tolerandis oneribus publicis sustentandisque reipublicae necessitatibus pro virili saltem portione aequaret, ut potius, quum illos tum stipendiis merendis ²³⁾, tum triremibus instruendis, tum muneribus omnium generum imperandis ²⁴⁾, tum postremo

22) *Aristot. l. c. V, 3. 7*: κινούνται δὲ αἱ πολιτεῖαι καὶ ὅταν τάναντία εἶναι δοκοῦντα μέρη τῆς πόλεως ἰσάζῃ ἀλλήλοις, ὅσον οἱ πλούσιοι καὶ ὁ δῆμος· ἂν γὰρ πολὺ ὑπερέχῃ ὁποτερονοῦν τῶν μερῶν, πρὸς τὸ φανερώς κρείττον τὸ λοιπὸν οὐ θέλει κινδυνεύειν.

23) *Στρατεύειν ἐκ καταλόγου*: cf. quos laudat *Krüger. ad Dionys. Hal. Historiogr. p. 109*; et *Hemsterh. Anecd. p. 190. ed. Geel.*

24) *Theophrast. Charact. XXIX, 3*: — λέγων· διὰ τοῦς συνοφάντας οὐκ οἰκητέον ἐστὶν ἐν τῇ πόλει· καὶ ὥς ἐν τοῖς δικαστηρίοις δεινὰ πάσχομεν ἐπὶ τῶν δικαζόντων· — καὶ εἰπεῖν· πότε παυσόμεθα ἐπὶ λειτουργίῶν καὶ τριηραρχίῶν ἀπολλόμενοι; *Xen. de Rep. Ath. I, 13.*

multis poenisque capitalibus irrogandis exhauriret ²⁵⁾, suis privatis cupiditatibus reipublicae sumtus adaugeret, seque suosque publicis impensis et ali et delectari pateretur.

Et haec quidem omnia idcirco potissimum praefati sumus, ut appareret, quam arctis finibus adstringi magistratuum munera atque officia consentaneum fuerit ea in civitate, ubi in deferendis illis nec merita neque opes spectari possent, ut quae invidiae potius quam honori et commendationi esse solerent: plebesque, quae alterius potestati atque auctoritati addidisset, de suo sibi jure et majestate detraxisse videretur. Unde factum est, ut ii longe plurimum in comitiis auctoritate valerent, qui quum privati essent, nullo alio nisi communi omnium civium jure niti ²⁶⁾ viderentur, ubi consilio et oratione rem-

25) *Aristot. Politic. VI, 3. 2*: οἱ δὲ τὸν δημαγωγὸν χαρίζομενοι τοῖς δήμοις πολλὰ δημεύουσι διὰ τῶν δικαστηρίων — οὐ γὰρ τοὺς δημοτικούς ἀλλὰ τοὺς γνωρίμους εἰσάγειν. Cf. *Boeckh. Staatsh. I, p. 232—235; 410—415; 423—426. Meier de bon. damnat. p. 174 sqq.*

26) Ἰσηγορία autem, i. e. aequale omnium publice dicendi jus, praecipuum status popularis indicium et praemium et veluti altera libertas haberi solita est. Cf. *F. A. Wolf. ad Demosth. Leptin. pag. 234. Kortüm zur Gesch. hellen. Staatsv. pag. 6. Sic v. c. Herod. V, 78*: δηλοὶ δ' οὐ κατ' ἐν μόνον, ἀλλὰ πανταχῇ, ἡ ἰσηγορία ὡς ἔστι χρῆμα σπουδαῖον· εἰ καὶ Ἀθηναῖοι — ἀπαλλαχθέντες τυράννων μακρῷ πρότεροι ἐγένοντο: et quos praeterea laudat *Pierson. ad Moer. Atticist. p. 203, quo utitur Wachsmuth. l. c. T. II, p. 22. Adde Pausaniam*, (quem sermonis Herodotei inprimis studiosum fuisse praeclare docuit *Boeckhius Dissert. de stylo Pausaniae ante Catal. lectt. Berol. 1824—25) II, 19. 2*: Ἀργεῖοι δὲ ἄτε ἰσηγορίαν καὶ τὸ αὐτόνομον ἀγαπῶντες ἐκ παλαιότατον κ. τ. λ., quem quum *Dionysium Halicarnassensem per errorem appellasset Hemsterhus. ad Lucian. Dia-*

publicam ex arbitrio suo regerent; quorum quibusdam adeo fidenter paruisse multitudinem accepimus, ut iis ad regnum nihil nisi nomen imperiique majestas et auctoritas publica deesset ²⁷⁾. Magistratus enim fuisse populiadeo suffragiis constitutos vel oratores ²⁸⁾ vel, qui principem inter eos locum tenebant, patronos plebis ²⁹⁾, vix hodie fore arbitror qui contendat ³⁰⁾; neque enim quod vel corona uti inter dicendum, vel in examen vocari, ut

---

log. select p. 24, Lehmannus, quae ejus est negligentia, repeti hunc lapsum jussit T. II, p. 580.

27) Sic de Pericle *Thucyd. II.* 65: ἐγγινετο δὲ λόγῳ μὲν δημοκρατία, ἔργῳ δὲ ὑπὸ τοῦ πρώτου ἀνδρὸς ἀρχή.

28) Ut v. c. contendit *Petit. Legg. Att. III*, 3. p. 344.

29) Ita dico latine, veluti Manlios quosdam Capitolinos, quos Graeci προστάτας τοῦ δήμου appellare solebant, fere ut *Drusos*, qui causam optimatorum constanter et eximie defendissent, patronos senatus dictos esse accepimus. Cf. *Cic. pro Mil. c. 7. Sueton. V. Tiber. c. 3.* Quo tamen ipso προστατῶν nomine quod in quibusdam civitatibus justos magistratus insignitos esse arbitratur *Wachsmuth. l. c. T. II*, p. 25 et 435 sqq., in Atheniensium certe rempublicam non cadit. Cf. v. c. *Aristoph. Plut.* 919: Κατηγορεῖ δὲ τίς; — Ὁ βουλόμενος. — Οὐκοῦν ἐκείνός εἰμ' ἐγὼ. — ὅστ' εἰς ἐμ' ἤκει τῆς πόλεως τὰ πράγματα. — Νῆ Δία, πονηρόν γ' ἄρα προστάτην ἔχει. *Equit* 1136: κλέπτοντα δὲ βοῦλόμαι τρέφειν ἓνα προστάτην· τοῦτον δ' ὅταν ἢ πλέως ἄρας ἐπάταξα. Sumtum esse ab inquilinorum προστάτῃ, patrono, colligi potest ex *Pace v. 684*: ἀποστρέφεται τὸν δῆμον ἀχθεσθεῖς ὅτι αὐτῷ πονηρόν προστάτην ἐπεγράψατο. Adde *Ran. v. 576.* Cf. omnino *Plat. Gorg. p. 519. C. Aristot. Politic. V*, 4. 5; 5. 1 et 3. *Dorvill. ad Charit. p. 201. ed. Lips.*

30) Cf. doctissimas disputationes *Schömanni de Com. Ath.* p. 107 — 111; *Tittmanni, griech. Staatsv.* p. 185 sqq.; *Meieri, Att. Procefs.* p. 209 — 214; *Wachsmuthii l. c. T. I*, p. 253; *Platneri, Procefs T. I*, p. 335 — 338.

magistratus, soliti sint, adhiberi in argumentum potest, quum illic de honestate tantum et veluti optimo civitatis jure quaesitum sit, corona autem ad sanctitudinem tantum capitisque incolumitatem significandam pertinuerit ³¹⁾).

Ordinarios autem magistratus plerosque eorum, qui maxima in civitate auctoritate pollerent, ne gessisse quidem unquam, neque adeo etiam si voluissent, facile gerere potuisse constat, ut verbi causa Periclem ea potissimum re ad minuendam Areopagi potestatem adductum esse ferunt, quia ipsi aditus ad illum non pateret, quum neque archontis unquam ³²⁾ neque adeo senatorio munere functus esset, quippe quae non populi suffragiis creati, sed sorte ducti homines administrarent. Prudenter enim hoc et ad eam, quam cognovimus, reipublicae formam quam accommodatissime ³³⁾ ab eodem Clisthene, ut videtur ³⁴⁾, quem ostracismi auctorem exstitisse narrant, institutum est, ut quotannis ex omnium civium numero magistratus sorte ducerentur: scilicet ut idem, qui jure, re quoque universis ad eos aditus pateret, et ubi par potestas omnium esse non posset, spes tamen atque verisimilitudo eadem omnibus competeret, quorumque sortes

31) *Schömann. l. c. p. 113 sq. Brunck. ad Aristoph. Thesmoph. v. 380.*

32) *Plutarch. V. Pericl. c. 9.*

33) *Aristot. Politic. VI, 1. 8: τὰ τοιαῦτα δημοτικά· τὸ αἰρεῖσθαι τὰς ἀρχὰς πάντας ἐκ πάντων· τὸ ἀρχεῖν πάντας ἐκάστων, ἑκάστων δ' ἐν μέρει πάντων· τὸ κληρωτάς εἶναι τὰς ἀρχὰς ἢ πάσας ἢ ὅσας μὴ ἑμπειρίας δεόνται καὶ τέχνης· τὸ μὴ ἀπὸ τιμήματος μηδένος εἶναι τὰς ἀρχὰς ἢ ὅτι μικροτάτων· τὸ μὴ δις τὸν αὐτὸν ἀρχεῖν μηδεμίαν ἢ ὀλιγάκις ἢ ὀλίγας, ἔξω τῶν κατὰ πόλεμον· τὸ ὀλιγοχρονίους ἀρχεῖν τὰς ἀρχὰς ἢ πάσας ἢ ὅσας ἐνδέχεται κ. τ. λ.*

34) *Wachsmuth. l. c. T. I, p. 273. Post Clisthenem enim factum esse, vix credam Tittmanno l. c. p. 308.*

exiissent, onerati potius per caecum fortunae lusum, quam civium suffragiis honorati esse viderentur. Tali autem ratione qui essent magistratus constituti vel potius forte fortuna reipublicae objecti, eorum potestati atque arbitrio haud facile gravia committi potuisse consentaneum est, ut hinc quoque satis arctis finibus vim eorum atque auctoritatem describi debuisse appareat.

At duo praeterea fuerunt magistratuum genera, quorum alterum populi, alterum curialium vel tribulium suffragiis eligerentur ³⁵⁾; qui quidem tantum aberat, ut potestate atque auctoritate carerent, ut nonnullos eorum viri principes et virtute ac gratia praevalentes studiosissime ambirent, omnes autem, quicumque acceperant, maximo sibi honori atque ornamento ducerent ³⁶⁾. Novi equidem; sed hos omnes aut ad ipsam reipublicae administrationem universam haudquaquam spectasse, aut ordinarios magistratus vel omnino vel Clisthenis saltem aetate non fuisse certissimis argumentis comprobari potest. Βωόνας ³⁷⁾ enim, ἱεροποιὸς ³⁸⁾, ἀθλοθέτας ³⁹⁾, σωφρονιστὰς ⁴⁰⁾ et quos praeterea annuis populi suffragiis electos esse constat ⁴¹⁾, quibus non intelligo, cur non et γυναικονό-

35) Hi quidem αἵρετοί, illi χειροτονητοί dicebantur. Cf. *Platner Beitr. zur Kenntn. d. Att. Rechts.* p. 87. *Schömann de Comitibus* p. 310.

36) Sic, ut χειροτονητοὺς taceam, de quibus statim agitur, Demosthenem tribulium suffragiis τειχοποιόν creatum esse constat. Cf. *Aeschin. adv. Ctesiph.* c. 7. 8. *Schömann. l. c.* p. 374. *Schubert. de Aedil.* p. 61.

37) *Böckh. Staatsh. T. I,* p. 232. *Schubert. l. c.* p. 44.

38) *Böckh. l. c.* p. 231. *Schubert. p.* 45.

39) *Böckh. ibid. Schubert. p.* 52.

40) *Böckh. l. c.* p. 256. *Schubert. p.* 67. *Welcker Syll. Epigr. Gr.* p. 206.

41) Cf. omnino *Tittmann. l. c.* p. 315—318. *Meier. et Schömann. Att. Procefs.* p. 109.

μους ⁴²⁾ addere liceat ⁴³⁾ — ab omni civili et populari ratione adeo disjunctos fuisse apparet, ut magistratus haberi vix ac ne vix quidem potuerint, plebesque quum ea negotia alicui honoris ⁴⁴⁾ vel habilitatis gratia suffragiis suis deferret, haud sane magis inde communi civium libertati et aequalitati timere posset, quam quum verbi causa praeconis atque daduchi in sacris Eleusiniis munera in certis familiis hereditario jure per manus traderentur.

Legatorum autem, quaesitorumque ⁴⁵⁾ et causarum

42) *Schubert. l. c. p. 68. Meurs. lectt. Att. II, 5.*

43) Sorte ductos esse censet *Meierus, Att. Procefs. p. 97.*

At causam non video, cur non idem in hos, quod in σωφρονιστάς cadere censeamus: quum praesertim non consentaneum sit, popularem creandi rationem adhibitam esse in eo magistratu, quem omnino popularem esse negat *Aristol. Politic. IV, 12. 9: παιδονόμος δὲ καὶ γυναικονόμος καὶ εἴ τις ἄλλος ἀρχῶν κύριός ἐστι τοιαύτης ἐπιμελείας, ἀριστοκρατικὸν, δημοκρατικὸν δ' οὐ.* Adde *VI, 5. 13: τούτων δ' ἐναι φανερώς εἰσὶν οὐ δημοτικά τῶν ἀρχῶν, οἷον γυναικονομία καὶ παιδονομία· τοῖς γὰρ ἀπόροις ἀνάγκη χρῆσθαι καὶ γυναιξὶ καὶ παισὶν ὥσπερ ἀκολούθοις διὰ τὴν ἀδουλίαν.*

44) Testimonio sit *Demosth. adv. Mid. c. 46: ὑμεῖς γὰρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, χειροτονήσατε τοῦτον τῆς παράλου ταμίας — καὶ πάλιν ἱππαρχον — καὶ μυστηρίων ἐπιμελητὴν καὶ ἱεροποιόν ποτε καὶ βοώνην καὶ τὰ τοιαῦτα δή. Εἰτα τὴν τῆς φύσεως κακίαν — ταῖς παρ' ὑμῶν ἀρχαῖς καὶ τιμαῖς καὶ χειροτονίαις ἐπανορθοῦσθαι, μικρὰν ὑπολαμβάνετε εἶναι θωρεὰν καὶ χάριν;*

45) *Ζηητάς dico, de quibus cf. Sluiter. lectt. Andoc. p. 55; Hudtwalcker. von den Diaeteten p. 58; Böckh. Staatsh. T. I. p. 170; Meier de bonis damn. p. 206; C. L. Blum Prolegg. ad Demosth. Or. Timocr. p. 19. Heffter. Athen. Gerichtsverf. p. 236 etc. His plerumque addunt τοὺς συλλογείς, οἵτινες ἀπεγράφοντο τὰς οὐσίας τῶν*

publicarum patronorum ⁴⁶⁾, item rei annonariae praefectorum ⁴⁷⁾ operumque publicorum curatorum ⁴⁸⁾ officia, quamvis crebra eorum opera respublica egeret, neque ordinaria tamen neque annua fuisse, et rei ipsius natura et testimonia vetera docent; neque monere fortasse

ὀλιγαρχικῶν: cf. *Meier l. c. p. 207*; *Schömann. de Com. Ath. p. 317*; *Böckh. ad Corp. Inscr. T. I. p. 138*; *Schubert. l. c. p. 49*.

46) Noti sunt συνήγοροι sive σύνδικοι, modo ad legum antiquarum causam apud nomothetas agendam, modo ad publice accusandos eos, quorum aut nomina ad plebem delata aut rationes a logistis improbatae essent, populi suffragiis creati. Cf. *F. A. Wolf. Prolegg. ad Demosth. Or. Lep- tin. p. 136*; *Meier. de bon. damn. pag. 111. Att. Procefs. p. 110*; *Schömann. de Comitibus p. 107 seqq. 316. Hef- ter l. c. p. 106 etc.*

47) Memorantur σιτῶναι et ἀποδέχεται τὸν σῖτον ἀπομετρούμενοι: cf. *Böckh. Staatsh. T. I, p. 96*; *Schubert. p. 114 sq.* Is magistratus in aliis quoque civitatibus invenitur, v. c. Argis, Lacedaemone etc. Cf. *Böckh. Corp. Inscr. T. I, no. 1125. 1370. Προμετρητῶν* autem, quos ibidem tractat *Schubertus p. 113*, sicut eorum, quos σιτομέτρας appellat *Aristot. Politic. IV, 12. 3*, magistratum nullum, sed curationem tantum vel ministerium publicum potius fuisse recte statuere videtur *Böckhius Staatsh. T. I, p. 257*.

48) Uno vocabulo appellantur ἐπιστάται τῶν δημοσίων ἔργων, qui vel ad extruendas triremes (τριηροποιοί), vel ad reficienda moenia fossasque (ταφροποιοί, τειχοποιοί) tribulium plerumque suffragiis extra ordinem ad tempus creabantur. *Aeschin. adv. Ctesiph. c. 8*: τοῦτο δὲ γίνεται, ὅταν ἄσπερ νῦν ἐπιταχθῇ τι ταῖς φυλαῖς, ἢ τὰ φρούς ἐξεργάζεσθαι ἢ τριήρεις ναυπηγεῖσθαι. Ordinariam enim triremium construendarum curam ad senatum quingentorum pertinuisse constat; fossas et moenia curari ab astynomis solita esse arbitror.

ea de re opus erat; nisi Boeckhium ⁴⁹⁾ de annuis patronorum stipendiis cogitasse vidissem; quorum munera, sive legum defendendarum causa crearentur, sive ἐνδείξεως vel μὴνύσεως occasione constituerentur, sive λογισταῖς in auxilium adjungerentur, certis temporis finibus descripta non esse non potuerunt. Restant duo magistratum genera, belli nimirum duces redituumque publicorum quaestores, quos florentissimis certe reipublicae temporibus et continuos et populi suffragiis electos et principes fere civitatis viros fuisse negare nequeo, ita tamen, ut horum quoque ab initio extraordinaria tantum munera constituta esse persuasissimum habeam. Et belli quidem ducum rationes non semper easdem fuisse vel ipsa pugnae Marathroniae historia monet, ubi polemarchum, cujus postmodo nullae omnino in re militari partes fuerunt, pari cum illis jure adeoque praecipuo uti videmus ⁵⁰⁾; qui haud scio, an civilibus quoque imperatorum muneribus ⁵¹⁾, antequam annuus is magistratus fieret, functus sit. Neque enim veri simile est, jam inde a primordiis reipublicae, quum tenues adhuc Atheniensium opes atque fortunae essent, tot belli duces quotannis constitutos esse, neque, credo, animo praesagire Clisthenes continuum

---

49) *Staatsh. T. I*, p. 255: »μισθὸς συνηγορικὸς, welcher täglich, nämlich für die dreihundert Geschäftstage, eine Drachme betrug; nicht bloß für eine jede Rede, wie der Schol. des Aristoph. (*Vesp.* 689) sonderbar behauptet.« Id quod Meiero quoque fraudi fuisse videtur, ut (*de bonis damn.* p. 112) et ipse συνηγόρους quotannis electos narraret.

50) *Herod. VI*, 109.

51) De quibus cf. *Schömann. de Com. Ath.* p. 313 sq. *Tittmann. l. c.* p. 265 — 267. *F. A. Wolf. Prolegg. ad Demosth. Or. Leotin.* p. 94. sq.

illam bellorum seriem potuit, qua brevi adolescens civitas agitata est, ut annuam eorum in usum potestatem institueret. Postea demum ubi perpetua belli gerendi necessitate populus eligendis imperatoribus insuefactus esset, simul autem eorum opera ad illustrandas pompas indigeret ⁵²⁾, usu factum esse opinor, ut quotannis eodem modo crearentur, quo alioquin extraordinarii tantum magistratus creari solerent. Eadem, si quid sentio, in quaestore res est ⁵³⁾, quem vix consentaneum est exstitisse, antequam multiplicato reipublicae redditu aerarium publicum Athenis constitueretur; ordinariorum enim vectigalium curam omni tempore ad senatum pertinuisse constat ⁵⁴⁾. Primum autem aerarium, publicatis belli in usum metallorum redditibus ⁵⁵⁾, instituisse Themistocles narratur, quem eundem omnium primum quaestorem ⁵⁶⁾ in qua-

52) *Demosth. Philipp. I*, p. 47. 14. *Rsk.*: πλὴν ἐνὸς ἀνδρός, ὃν ἂν ἐκπέμψητε ἐπὶ τὸν πόλεμον, οἱ λοιποὶ τὰς πομπὰς πέμπουσιν ὑμῖν μετὰ τῶν ἱεροποιῶν. Ὡσπερ γὰρ οἱ πλάττοντες τοὺς πηλίνους εἰς τὴν ἀγορὰν χειροτονεῖτε τοὺς ταξιάρχους καὶ τοὺς φυλάρχους, οὐκ ἐπὶ τὸν πόλεμον. *Adv. Mid. c. 46*: ἐχειροτονήσατε τοῦτον — ἱππάρχον, ὀχρεῖσθαι διὰ τῆς ἀγορᾶς ταῖς πομπαῖς οὐ δυνάμενον.

53) *De ταμία τῆς κοινῆς προσόδου* instar omnium est disputatio *Böckhii Staatsh. T. I*, p. 177 — 182.

54) *Böckh. l. c. I*, p. 165.

55) *Plutarch. V. Themist. c. 4*. Omnino, quae post ordinarias reipublicae expensas relictæ in aerarium illata essent, belli usibus destinata fuisse refert (*Pseudo*) *Demosth. adv. Neaer. p. 1346. 19*: κελυνόντων τῶν νόμων, ὁπόταν πόλεμος ᾗ, τὰ περιόντα χρήματα τῆς διοικήσεως στρατιωτικὰ εἶναι.

56) Themistoclem quaestura functum esse demonstrant *Plutarchi* verba, *V. Aristid. c. 4*: τῶν δὲ δημοσίων προσόδων αἰρεθεὶς ἐπιμελητῆς, οὐ μόνον τοὺς κατ' αὐτὸν,

driennium. creatum esse crediderim. Habuit enim hoc sane quam extraordinarium hic magistratus, ut, quum reliquorum omnium potestas unius anni spatio circumscripta esset, eum solum per quadriennium adeoque diutius continuari liceret, si populi suffragiis iterum aliqui collatus esset. Nam illud quoque et quaestores et belli duces cum legatis et quos praeterea supra in extraordinariorum numero commemoravimus, unis exceptis causarum publicarum patronis ⁵⁷⁾, commune habebant, ut ea lege ⁵⁸⁾ soluti essent, quae eodem plus quam semel fungi munere vetaret, quippe quae ad solos magistratus ordinarios pertineret. Adeoque quum eadem lege interdictum esset, ne cui duos magistratus eodem tempore capere liceret, non multum abest quin et Themistoclem et Aristidem simul et imperatores et redituum publicorum quaestores illumque vel archontem fuisse credam. Quid quod ipse ille creandorum magistratuum modus, quem in populi comitiis obtinuisse notum est, ut non per tabellas unum aliquem designarent, sed manibus sublatis de certo quodam homine statuerent ⁵⁹⁾, privilegii potius quam justae electionis speciem prae se fert; quem vix arbitror

---

ἀλλὰ καὶ τοὺς πρὸ αὐτοῦ γενομένους ἀρχοντας ἀπειδείκνυε πολλὰ νεοοφισμένους καὶ μάλιστα τὸν Θεμιστοκλία. — Ceterum cf. Böckh. l. c. T. I, p. 473 sqq.

57) *Demosth. adv. Leptin.* §. 131; p. 503. 16. Rsk.: ἐστὶ δὲ καὶ μάλ' ἔχων νόμος ὑμῖν καλῶς, οὐκ ἐπὶ τούτοις τεθεῖς, ἀλλ' ἵνα μὴ τὸ πρᾶγμα ὥσπερ ἐργασία τισὶν ᾗ καὶ σκυφαντία, μὴ ἐξεῖναι χειροτονηθέντα ὑπὸ τοῦ δήμου πλέον ἢ ἅπαξ συνδικῆσαι.

58) *Demosth. adv. Timocr.* p. 747, 5: οὐδὲ δις τὴν αὐτὴν ἀρχὴν τὸν αὐτὸν ἄνδρα, οὐδὲ δύο ἀρχὰς ἀρξαι τὸν αὐτὸν ἐν τῷ αὐτῷ ἐνιαυτῷ.

59) *Schömann. de Comitiis* p. 326 — 329.

instituturam fuisse multitudinem libertatis atque aequalitatis omnium adeo retinentem, si eodem modo quotannis de singularium quorundam civium honore atque praestantia decernendum sibi fore praevidisset. Facile enim praesagiri potuit, id quod usu postea evenit, simulatque cessassent tempora illa, quum singulari fide, industria, virtute viros peculiari quadam atque extraordinaria potestate instruere res ipsa coëgisset, fore ut maxima illa et vere immodica potentia hominibus cederet ambitiosis atque opulentis, quorum in manibus iniquissima dominatio existeret. Hos enim, ut ea mittam, quae non ad singularium civium capita fortunasque pertinebant, non solum judicia de delictis militaribus exercuisse ⁶⁰⁾ vacationesque militiae decrevisse, sed etiam censum civium descripsisse accepimus, ex quo hi et stipendia facere, et tributa confegre et munera publica naviumque instruendarum curas recipere deberent, quibus in rebus non semper illos ex aequo ac bono egisse veterum testimoniis ⁶¹⁾ abunde comprobatur;

60) Cf. *Meier. de bonis damn. p. 123 sq. Meier. et Schömann. Att. Procefs. p. 107 sqq.*; quorum de sententiis non est quod dubitare possis cum *Baumstarkio de Cur. Emp. et Nautod. p. 56.*

61) Cf. *Aristoph. Equit. 923 sqq.*: ἐγὼ σε ποιήσω τριη-
ραρχεῖν, ἀναλίσκοντα τῶν σπαντοῦ, παλαιὰν ναῦν ἔχοντ'
εἰς ἣν ἀναλῶν οὐκ ἐφέξεις οὐδὲ ναυπηγούμενος· διαμη-
χανήσομαι δ' ὅπως ἂν ἰστίον σαπρὸν λάβῃς. — Δῶσεις
ἐμοὶ καλὴν δίκην. ἰπούμενος ταῖς εἰσφοραῖς· ἐγὼ γὰρ
εἰς τοὺς πλουσίους σπεύσω σ' ὅπως ἂν ἐγγραφῇς. *Pace*
1178: ἦνίκα δ' ἂν οἴκοι γένωνται, δρῶσιν οὐκ ἀνασχετὰ,
τοὺς μὲν ἐγγράφοντες ἡμῶν, τοὺς δ' ἄνω τε καὶ κάτω
ἐξαλείφοντες δις ἢ τρίς κ. τ. λ., quocumq. conf. *Equit.*
1382, ubi meliora in posterum promittuntur: ἔπειδ' ὁ πο-
λίτης ἐντεθεῖς ἐν καταλόγῳ οὐδεὶς κατὰ σπονδὴν μετεγ-
γραφῆσεται· ἀλλ' ὥσπερ ἦν τὸ πρῶτον, ἐγγεγραψεται.

quantamque eorum potentiam fuisse consentaneum est, quorum preces interdum, Aeschine teste, ad conservandum improbum civem suffecissent ⁶²⁾? Qui nisi simul multitudinem sibi et assentando et largiendo conciliare studuissent, ut iisdem artibus, quibus acceperant imperium, etiam retinerent, intelligi vix posset, quo pacto usque ad extrema reipublicae tempora non modo durare, verum etiam honore et auctoritate civili crescere is magistratus potuisset ⁶³⁾. At potuit sane id accidere ea aetate, quum plebes et ipsa injustissimam dominationem in

---

Eaedem injuriae plebei Romanae factae, quapropter a. u. c. 413 lex sacra militaris lata est, ne cuius militis scripti nomen nisi ipso volente deleatur. *Livius VII, 41.*

62) *Aeschin. adv. Ctesiph. c. 2*: τοῦδ' ὕμῶν τὸ δίκαιον μηδένα ἀνδρῶπων ἐξαιρεῖσθαι (scil. χρῆ), μήτε τὰς τῶν στρατηγῶν συνηγορίας, οἱ ἐπὶ πολλὸν ἤδη χρόνον συνεργοῦντές τισι τῶν ῥητόρων λυμαίνονται τὴν πολιτείαν, μήτε τὰς τῶν ξένων δεήσεις κ. τ. λ. Cf. et *Demosth. Olynth. II, §. 29; p. 26. 23 Rsk.*: νυνὶ δὲ πολιτεύεσθε κατὰ συμμορίας ῥητῶρ ἡγεμῶν ἐκατέρων καὶ στρατηγὸς ὑπὸ τούτῳ. — Idem *Aeschines* vel nobilitatem quandam imperatorum posteris tribuere videtur *adv. Timarch. c. 13*, quum veluti nescio quod praecipuum affert, quod lex οὐκ ἀπελαύνει ἀπὸ τοῦ βήματος εἰ τις μὴ πρόγονων ἐστὶν ἐστρατηγηκότων νόος.

63) Quid quod ad extremam usque imperatorum Romanorum aetatem mansit Athenis στρατηγοῦντος ἐπὶ τὰς ὀπλιτὰς munus? Conf. praeter eos, quos laudat *Meier. Att. Procefs. pag. 104, Van Dale Diss. Antiqu. et Marmor. illustr. V, 3. p. 410 sqq. Hemsterh. Anecd. p. 173. ed. Geel. et Boeckh. Corp. Inscr. T. I, no. 477. 478. 480.* At mere civile fuisse, comprobatur v. c. *Philostr. V. Sophist. I, 23*: ἡ δὲ ἀρχὴ αὕτη πάλαι μὲν κατέλεγε καὶ ἐξῆγεν ἐς τὸν πόλεμον, νυνὶ δὲ τροφῶν ἐπιμελεῖται καὶ σίτων ἀγορᾶς.

locupletes exercere coepisset, nec tam aequalitatis amplius omnium, quam suorum ipsius commodorum atque cupidinum studiosa facta esset, ita ut, si quis eum in finem ipsi egregiam suam operam navaret, minime ei illud lucelli invideret, quod et ipse ex administratione reipublicae capere posset ⁶⁴⁾, eumque adeo honore et potestate augere non dubitaret, quo impensius multitudinis commodis inservire posset. Id quod omnium maxime in theorici quaestore ⁶⁵⁾ obtinuit, quem licet et ipsum populi suffragiis creari solitum et per aliquantum temporis ordinario munere functum esse constet, tamen supra non commemoravi, quoniam illum ad eam aetatem nondum pertinere apparet, qua status Atheniensium popularis, qualem florente republica exstitisse cognovimus, certis formis descriptus atque absolutus est ⁶⁶⁾; cujus quidem aetatis initio ea tantum munera, quae propter singularem quandam gravitatem sortium jactui committi non possent, certis hominibus extra ordinem per suffragia populi delata esse ex argumentis propositis persuasissimum habeam.

Quotidianis enim atque ordinariis reipublicae negotiis administrandis, quot quidem magistratum arbitrio plebes reliquisset, ne sorte quidem ductos magistratus tam parum suffecisse, quam primo certe adspectu videri possit, et rerum gestarum memoria declarare potest et ipsam rem propius intuenti apparebit. Neque enim ullum ex-

---

64) De immoderatis belli ducum sumtibus vide egregie disserentem *Böckh in Staatshaush. T. I, p. 314 sq.*

65) *Böckh. l. c. p. 197.*

66) Eadem ratio est reliquorum quaestorum, quos postera demum aetate, quum ingruenti negotiorum moli magistratus ipsi amplius non sufficerent, adjunctos illis nec tam magistratus quam ministros existimandos esse consentaneum est.

stat exemplum, quod illorum vel ignobilitatem, vel imperitiam, vel stultitiam in discrimen rempublicam adduxisse doceat; immo multo plus illam detrimenti ex privatorum illorum consiliariorum, quibus se caeca cum fiducia regendam tradidisset, eorumque ipsorum, quos suffragiis suis sibi praefecisset, aut calliditate aut avaritia aut proditione accepisse notum est; et satis sane prudenter jam inde ab initio et moribus institutisque et legibus provisum erat, ne quid incommodi secum popularis illa ratio trahere posset. Omnium enim primum recogitandae sunt vitae antiquorum rationes ⁶⁷⁾, qui per maximam diei partem non intra domesticos parietes delitescerent, sed in foro atque negotiis civiumque consessibus versarentur, ubi etiam si quis minus ingenio atque doctrina posset, usum tamen qualemcumque rerumque civilium notitiam haud difficulter contraheret. Deinde veri simillimum est, adeoque disertis veterum testimoniis efficitur ⁶⁸⁾, non ex albo quodam civium sortitionem institutam esse, ut quemcumque ex plebe sortes designassent, vellet nollet, accipere magistratum deberet, sed eorum tantum in sortitione rationem habitam esse, qui nomina sua ad id professi essent ad sortiendumque in templum Thesei convenissent; ut posterioris aetatis abusum taceam, qua sortes quoque interdum venales fuisse traduntur ⁶⁹⁾. Si quis

---

67) Vide praeclare disserentem *Tittmannum*, *Staatsverf.* p. 562.

68) *Harporatio* s. v. ἐπιλαχὼν, pag. 117: ἐκκληροῦντο οἱ βουλευεῖν ἢ ἀρχειν ἐπιτέμενοι.

69) *Aeschin. adv. Timarch.* c. 43: οὐκ ἔσθ' ἥντινα πάποτ' οὐκ ἔρξεν ἀρχὴν, οὐδεμίαν λαχὼν, οὐδὲ χειροτονηθεὶς, ἀλλὰ πάσας παρὰ τοῦ νόμου πριάμενος. Adde *adv. Ctesiph.* 1: — ἐπιψηφίζουσιν οὐκ ἐκ τοῦ δικαιολόγου τρόπου λαχόντες προεδρεύειν, ἀλλ' ἐκ παρασκευῆς

igitur sibi diffideret administrandisque negotiis parum se idoneum judicaret, vix accessisse ad eos magistratus ambiendos arbitror, unde laborem tantum sine mercede sperare posset ⁷⁰⁾). Et hinc etiam factum est, ut si quem

καθεζόμενοι. Ibidem c. 18: εἰσέρχεται βουλευτῆς, οὔτε λαχὼν οὔτ' ἐπιλαχὼν, ἀλλ' ἐκ παρασκευῆς προίεμενος. Perperam autem, si quid sentio, *Tittmannus l. c. p. 310* huc refert legem apud *Demosth. adv. Boeot. p. 998. 5*: τὸ δοῖν πινακίον τὸν ἓνα κληροῦσθαι τί ἄλλο ἐστίν, ἐφ' ᾧ θάνατον ζημίαν ὁ νόμος λέγει, quae tantum in universum vetuit, ne cuius nomen, duabus tesseriis inscriptum, bis sitellae committeretur. Idem vero accidere orator ait, si idem nomen duo cives gerant; qui ubi ambo nomina sua ad sortitionem professi sint, fore ut idem nomen bis in sitella exstet, neque si eorum alterutrum ex urna exierit, utrum illorum sors designarit, resciri possit.

- 70) Eodem redit, etsi minus accurate, *Vollgraffii* sententia l. c.: »Nach Solon sollten bloß die Reicheren Magistraturen erhalten, allein seit Aristides wurden alle ohne Unterschied dazu befähigt. Was indessen Solon befohlen hatte, machte sich factisch von selbst, da nur die Reicheren im Stande waren, die obrigkeitlichen Stellen umsonst übernehmen zu können.« Cf. omnino *Aristot. Politic. V, 7. 10*: μοναχῶς δὲ καὶ ἐνδέχεται ἅμα εἶναι δημοκρατίαν καὶ ἀριστοκρατίαν, εἰ τοῦτο κατασκευάσειέ τις (ἐνδέχοιτο γὰρ ἂν) καὶ τοὺς γνωρίμους καὶ τὸ πλῆθος ἔχειν ἃ βούλονται ἀμφοτέρους. — Τοῦτο δ' ἐστὶν ὅταν μὴ ἢ κερδαίνειν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν. Οἱ γὰρ ἄποροι οὐ βουλήσονται ἀρχειν, τῷ μηδὲν κερδαίνειν, ἀλλὰ πρὸς τοῖς ἰδίοις εἶναι μᾶλλον· οἱ δ' εὐποροὶ θυνήσονται διὰ τὸ μηδένοσ προσδεῖσθαι τῶν κοινῶν. VI, 2. 1. Διὰ τὸ μὴ ἔχειν τάναγκαῖα πρὸς τοῖς ἔργοις διατρίβουσι καὶ τῶν ἀλλοτρίων οὐκ ἐπιθυμοῦσι, ἀλλ' ἥδιον τὸ ἐργάζεσθαι τοῦ πολιτεύεσθαι καὶ ἀρχειν, ὅπου ἂν μὴ ἢ λήματα μεγάλα ἀπὸ τῶν ἀρχῶν· οἱ γὰρ πολλοὶ μᾶλλον δρέγονται τοῦ κέρδους ἢ τῆς τιμῆς.

in examine apparuisset jus petendi magistratus non habuisse, ignominiae is nota afficeretur ⁷¹⁾, quod sane injus-
tissimum fuisset, si ex omnium civium numero magistra-
tus caperentur, nec liberum foret, si quis accedere ad eos
nollet. Tum etiam si quis tot negotiorum moli minus
sufficeret, binos sibi assessores, quosunque vellet, modo
et ipsi optimo civitatis jure fruerentur ⁷²⁾ asciscere po-
tuit; quales et tres priores Archontes ⁷³⁾, et Logi-
stas ⁷⁴⁾ habuisse constat, sicuti Thesmothetarum quoque
consiliarios quosdam ⁷⁵⁾ fuisse extra dubitationem posi-

71) Praetermisit hoc mediae infamiae genus *Meier. de bon-
damni. pag. 129 sqq.*; at conf. praeclara illa consortia apud
Demosth. adv. Aristog. I, p. 779. 5. Rsk.: καὶ μὴν ὁ, τι βοῦ-
λεοδε τούτων ἡττόν ἐστι δεινὸν ἢ εἴ τις ἐξ ὧν ἐστὶν οὖ-
τος μερῶν εἴποι τοῖς βιαζομένοις ἐξεῖναι λέγειν, ἢ τοῖς ἐκ
τοῦ δεσμοτηρίου, ἢ τοῖς ὧν ὁ δῆμος ἀπέκτεινε τοὺς πα-
τέρας, ἢ τοῖς ἀποδεδοκιμασμένοις ἀρχεῖν λαχοῦσιν, ἢ
τοῖς ὀφείλουσι τῷ δημοσίῳ, ἢ τοῖς καδ' ἀπαξ ἀτίμοις,
ἢ τοῖς πονηροτάτοις καὶ οὔσι καὶ δοκοῦσι; quam ora-
tionem licet Demosthenis esse quidam addubitaverint, ae-
quali tamen certe homini ascribendam esse monuit *Böckh.
Staatsh. T. I, p. 37.*

72) Idem enim, quod illi, examen subire debebant. *Pollux
Onomast. VIII, 92. Harpocr. s. v. πάρεδρος p. 233.*

73) De παρέδροις Archontum cf. *Tittmann. l. c. p. 265.
Heffler l. c. p. 27. Meier. et Schömann. Att. Proc.
p. 57 sqq. Schubert. de Aedil. p. 42.*

74) Cf. *Böckh. Staatsh. T. I, p. 204 sqq. Meier. et Schö-
mann. l. c. p. 100 sqq.* et omnino de Logistarum numero
etc. *G. Hermann. über Herrn Prof. Böckhs Behandl. d.
griech. Inschr. p. 220 sqq.; Böckh. in Mus. Rhenan. T. I,
pag. 58 — 83; Neumann. ad Aristot. Rerump. Reliqu.
p. 73 et 87. —*

75) *Demosth. (sive Dinarchum mavis; cf. Böckh.
l. c. T. I, p. 379) adv. Theocrin. p. 133a. 15: ἀδελφός*

tum esse videtur. Quae quum ita sint, quum etiam Hellenotamiarum assessores inveniantur ⁷⁶⁾, recte statuisset censeo Böckhium, qui eum quoque magistratum homines sorte ductos gessisse arbitratur ⁷⁷⁾. Qui assessores etsi haud raro magistratum propinqui vel familiares fuerint, interdum tamen videntur etiam principibus civitatis summi esse ⁷⁸⁾. Postremo autem minime necessarium erat republicae, quem sibi pravam magistratum sors objecisset, qui neque imperii majestate, nec rationum reddendarum metu in officio contineri posset, integrum annum tolerare; immo singulis quibusque prytaniis institutum erat,

---

αὐτοῦ Δεσμοδετῶν καὶ τούτῳ χρώμενος συμβούλῳ. Cf. *Meier*. l. c. p. 58. Etenim ne Δεσμοδετῶν nomine, quod alioquin factum esse annotant *Meier de bonis damn.* p. 43, et *Wachsmuth*. l. c. T. I, p. 263, universos novem archontes appellari existimemus, vetant sequentia: πάντες γὰρ ἴστε τοὺς ἐπὶ Λυκίσκον ἀρχοντος Δεσμοδέτας ἀποχειροτονηθέντας, ubi, si universos indicare vellet, non dubito quin τοὺς περὶ Λύκισκον dicturus fuerit.

76) *Böckh*. *Corp. Inscr.* T. I, no. 144, lin. 5 et 18; no. 147, lin. 20.

77) *Staatshaush* T. I, p. 191.

78) Sic apud *Aeschin.* *adv. Timarch.* c. 64: πρὸς τὸν ἀρχοντα ἀπήγαγεν, ᾧ παρήδρευνεν Ἀριστοφῶν ὁ Ἀζηνιεύς. Clarus illa aetate orator Aristophon Azeniensis, quo de homine conf. *Perizon.* ad *Aelian.* *Var. Hist.* XIV, 3; *Ruhnken.* *Hist. Crit. Orat. Gr.* p. 45 *F. A. Wolf.* ad *Demosth. Or. Leptin.* p. 367; *Wachsmuth.* *Hellen. Alterth.* T. II, p. 279 et 448, quem tamen nollem seduci se a Ruhnkenio passum esse, ut, quem inde ab Euclide archonte plebis quam studiosissimum fuisse nosset, adeo ut in *Glossa ad Aeschin.* *adv. Ctesiph.* c. 43. δημαγωγὸς audiat, eundem adolescentulum scilicet imberbem legati munere pro Quadringentis apud Laedaemonios functum esse existimaret. *Thucyd.* VIII, 86.

ut in concione solemni ⁷⁹⁾ cum populo ageretur ⁸⁰⁾, velletne eos magistratus, quos aut suffragiis suis sibi constituisset, aut per sortitionem accepisset, diutius conservare: quo facto si quis indignum aliquem eo munere esse arbitraretur, indicare eum populo licebat. Has enim ἐπιχειροτονίας non ad χειροτονητούς tantum, sed etiam ad κληρωτούς magistratus pertinuisse, ex loco orationis, quae inter Demosthenicas est, adversus Theocrinem, liquido apparet ⁸¹⁾, ubi diuturnis tantum precibus obtestationibusque motus esse populus narratur, ut sex archontibus, quas iis ademisset coronas, redderet. Corona enim non tam insigne magistratus erat, quam sanctitudinis indicium, quali oratores quoque, dum publice dicerent, usos esse supra significavimus; qua ornatum si quis archontem pulsasset aliave ignominia vel injuria affecisset, fiebat aerarius ⁸²⁾; neque accusari potuisse, dum

79) Ἐκκλησία κυρία: cf. Polluc. Onomast. VIII, 95. Schömann. de Comitibus p. 29 sqq.

80) De ἐπιχειροτονία magistratuum cf. Meier. de bonis damn. p. 89; Platner, Proceß und Klagen, T. I, p. 330 sqq. Ab ea distinguenda est ἐνδειξις, qua quovis tempore uti adversus eum licuit, quem optimo civitatis jure carere in δοκιμασία non apparuisset. V. Meier. et Schömann. Att. Proceß. p. 240 seqq.

81) P. 1330. 16: — δεσμοδετῶν — τοιοῦτος ἔδοξε παρ' ὑμῖν ἄνθρωπος εἶναι, ὥστ' οὐ μόνον αὐτὸς ἀπεχειροτονήθη, τῶν ἐπιχειροτονιῶν οὐσῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρχὴν ἅπασαν ἐποίησε· καὶ, εἰ μὴ δεομένων αὐτῶν καὶ ἰκτευνόντων — ἐπείσθητε ὑμεῖς καὶ πάλιν ἀπέδοτε τοὺς στεφάνους αὐτοῖς, πάντων ἂν αἰσχίστα οἱ συνάρχοντες ἐπεπόνθεισαν. Cf. supra not. 75).

82) Demosth. adv. Mid. c. 10, p. 525. 22: ἐὰν δεσμοδέτην (ὑβρίσῃ τις ἢ κακῶς εἴπῃ) ἄτιμος ἔσται καθάπαξ· διὰ τί; ὅτι τοὺς νόμους ἤδη ὁ τοῦτο ποιῶν προς-

cum potestate essent, magistratus, Platnero⁸³⁾ equidem concedam; ademptis demum coronis populus cuivis accusandorum eorum jus dedisse videtur⁸⁴⁾, nisi forte ipse per patronos publice constitutos nomina eorum deferri mallet.

Neque enim quod supra imminutam esse in populari statu magistratuum vim atque auctoritatem significavimus, ita accipiendum est, quasi exigua illis in singulos homines potestas fuerit auctoritatemque eorum sperni atque obedientiam iis denegari impune licitum sit; immo negotia tantum et munera plurima, quae quidem ad totius rei publicae administrationem pertinerent, detracta ipsis esse diximus, quae quum in aliis rerum publicarum formis magistratuum fidei atque industriae mandari rectius viderentur, plebes tamen, ubi ad summum imperium pervenisset, neminem melius, quam se ipsam, commodis suis inservire posse arbitrata est. Quae tamen omnia ad universam tantum plebem spectant, quae in concionibus atque judiciis frequens consideret; ipsos de plebe homines,

---

εβρίζει καὶ τὸν ἑμέτερον κοινὸν στέφανον καὶ τὸ τῆς πόλειως ὄνομα· καὶ πάλιν γε τὸν ἀρχοντα ταῦτ' οὗτο, ἐὰν μὲν ἐστεφανωμένον παρὰ ξη τις ἢ κακῶς εἴπῃ, ἀτιμος κ. τ. λ. Hinc coronam adimere alicui, idem est quod magistratum abrogare; conf. v. c. *Aristoph.* Nub. 621 (*Pseudo-*) *Demosth. adv. Aristog. Or. II*, p. 802. 5.

83) *Proceß und Klagen T. I*, p. 332 sq. Idem p. 313 errare videtur, quum ei, cui mulctam magistratus quicumque irrogasset, statim provocare ad iudicium popolare licuisse existimat; id enim, nisi quis ἐπιχειροτονίας opportunitate uti vellet, εὐθένης, si quid sentio, servandum erat.

84) Haec iudicia reliquorum archontum collegium exercebat. *Polluc. Onomast. VIII*, 87: καὶ ἐκάστην πρωτανειαν ἐπερωτᾶν, εἰ δοκεῖ καλῶς ἀρχειν ἕκαστος· τὸν δ' ἀποχειροτονηθέντα κρίνουσι. *Meier. et Schömann. l. c. p. 41.*

quamvis ferociter in popularium suorum consessu fremere-
rent immoderataque sua potentia vel invitis legibus abute-
rentur, singulos sibi in vita domestica atque quotidiana
quidquam popularis imperii majestate fretos contra jura
legesque arrogasse, testimonium nullum exstat ⁸⁵⁾; magi-
stratus contra non sine summa severitate imperia sua exer-
cere passim videmus; quorum igitur populus etsi arctis-
simis finibus vim coërcuisset, quam tamen reliquisset pote-
statem, religiosissime suspexisse videtur. Haec autem ipsa
potissimum potestas quae, qualis, quanta fuerit Athenis,
alia fortasse occasione oblata pluribus disquiram; nunc
quidem, ne nimis abuti patientia Vestra videar, hanc
tantum veniam mihi peto, Viri Illustrissimi atque Claris-
simi, ut in universum de praecipuis quibusdam indiciiis,
quibus internosci posse magistratum apud Athenienses
potestatem testimonia vetera referant, qualemcunque meam
sententiam exactissimis Vestris judiciis paucis exponere
liceat.

---

85) Facere huc videtur, quod Aeschylus apud *Aristoph.*
Ran. 1098 veluti magnum crimen exprobrat Euripidi, quod
τοὺς παράλους quoque, quos democratiae semper studio-
sissimos fuisse refert *Thucyd. VIII, 73*, contumacia ad-
versus magistratus uti docuerit.

II.

Quem Latini appellarunt magistratum, Graecis ἀρχὴν fuisse satis constat: at vix unquam arbitror tam lato significato illud vocabuli usurpari solitum ¹⁾, quam ἀρχὴν apud Graecos dictam esse videmus. Etenim ut eos taceam, qui imperium militare haberent, vel qui extraordinario quodam munere cum auctoritate publica fungerentur, ut legati, quaesitores causarumque publicarum patroni; praecones adeo scribasque publicos interdum in ἀρχαῖς numerari animadversum est ²⁾. Quid quod iudicia quoque popularia ipsamque populi concionem inter magistratus refert Aristoteles ³⁾: „quos, inquit, sit fortasse qui ne magistratus quidem nomine appellandos

1) De jure et auctoritate magistratum populi Romani nondum inveni, qui meliora doceret quam *Sigonius de jure ant. P. R. Tom. I, p. 220*: »Voco autem magistratus potestates omnes eorum, qui res humanas, quae quidem ad rempublicam pertinerent, publica auctoritate curarunt. Horum autem quatuor, ut video, jura fuerunt: unum positum in imperando, alterum in jure dicendo, tertium in referendo, quartum in auspicando.«

2) *Hudtwalcker von den Diäteten p. 32.*

3) *Aristot. Politic. III, 1. §. 4. et 5*: τῶν δ' ἀρχῶν αἱ μὲν εἰσι διηρημέναι κατὰ χρόνον, ὥστ' ἐνίας μὲν ὅλως δις τὸν αὐτὸν οὐκ ἐξιστι ἀρχεῖν, ἥ διὰ τινῶν ὀρισμένων χρόνων, ὁ δ' ἀόριστος, ὅλον ὁ δικαστὴς καὶ ἐκκλησιαστής. Τάχα μὲν οὖν ἂν φαίη τις οὕτ' ἀρχοντας εἶναι τοὺς τοιούτους, οὐδὲ μετέχειν διὰ ταῦτ' ἀρχῆς· καίτοι γελοῖον τοὺς κυριωτάτους ἀποστερεῖν ἀρχῆς· ἀλλὰ διαφέρετω μηδὲν· περὶ ὀνόματος γὰρ ὁ λόγος· ἀνώνυμον γὰρ τὸ κοινὸν ἐπὶ δικαστοῦ καὶ ἐκκλησιαστοῦ, τί δὲ ταῦτ' ἀμφω καλεῖν· ἔστω δὲ διορισμοῦ χάριν ἀόριστος ἀρχή.

censeat; quorum tamen summa sit in re publica auctoritas, honoris eos appellatione prohibere ridiculum foret.“ Scilicet universos illos in ἀρχαῖς censendos esse vult, quibus et deliberare et decernere et imperare sive edicere liceat ⁴⁾; id quod utique in statu populari

4) *Aristot. l. c. IV, 12. 3*: Μάλιστα δ' ὥς ἀπλῶς εἰπεῖν ἀρχὰς λεκτίον ταύτας, ὅσαις ἀποδίδονται βουλευέσθαι τε περὶ τινῶν καὶ κρίναι καὶ ἐπιτάξαι, καὶ μάλιστα τοῦτο· τὸ γὰρ ἐπιτάττειν ἀρχικώτερόν ἐστι. Quamquam extrema sane aetate eo res rediit, ut in plerisque ne decernendi quidem ex arbitratu, sed referendi tantum ad plebem, de quibus deliberassent, magistratibus potestas relinqueretur. Cf. *IV, 11, 5*: τὰς δὲ ἀρχὰς περὶ μηδένο^ς κρίναι, ἀλλὰ προανακρίναι μόνον· ὅνπερ ἡ τελευταία δημοκρατία νῦν διοικεῖται τρόπον. Κρίναι autem proprie esse decernere sive statuere, non judicare, prodit v. c. ex *III, 10. 5*: καὶ γὰρ νῦν συνιόντες δικάζουσι καὶ βουλευόνται καὶ κρίνουσι· αὐταὶ δὲ αἱ κρίσεις εἰσι πᾶσαι περὶ τῶν καθ' ἕκαστον. Adde c. 11. 4: τὰ λοιπὰ τῇ δικαιοτάτῃ γνῶμη κρίνειν καὶ διοικεῖν τοὺς ἀρχοντας. De homine enim sicubi κρίναι usurpatur, non de re, ita distinguendum esse videtur ab eo quod est δικάζειν, ut hoc tantum sit judicare, rectene is an secus egerit, illud autem simul de sorte ipsius et vel poena vel praemiis statuere: ut v. c. in notissimo illo loquendi genere ἐπιτρέψαι τινὶ κρίναι περὶ ἑαυτοῦ, quod docte illustravit *Wurm. Comm. in Dinarch. Orat. pag. 60 — 63*. Hinc etiam factum esse videtur, ut, quum forensium causarum iudices plerumque δικαστῶν nomine appellarentur, ii, qui diebus festis ad distribuenda victoribus certaminum ludicrorum praemia publice constituti essent, κριταὶ dici solerent. Conf. *Schol. ad Aeschin. adv. Ctesiph. c. 78. Vales. ad Harpocr. p. 204. Spanh. ad Aristoph. Ran. v. 797. Platner. Procefs. T. I, p. 392 — 396*. Neque alio redit, quod *Perizon. ad Aelian. Var. Hist. III, 36*. κρίσιν animadvertit κατ' ἐξοχὴν dici iudicium capitale,

omnium maxime populo ipsi competere apparet. At hac certe, si qua est, difficultate, re accuratius inspecta, defungi egregie poterimus. Quippe ipse ille diligentissimus omnium atque perspicacissimus rationum humanarum scrutator alio in loco ⁵⁾ senatum sane, iudicium popolare, plebisque concionem, universim dictas, ἀρχὰς vere esse ait, singulos senatores, iudices, de plebe homines ἀρχοντας appellari posse negat, utpote qui membra tantum haberi debeant, quae nisi coierint omnia, universum corpus exsistere nequeat. Nostra autem disputatio non est de potestate civili in universum, sed de singulari eorum, quibus singulis ea tantum, quae minus recte curari ab universis possent, populus gerenda mandasset; quorum etsi nonnullis pro collegio tantum agere licuerit, tamen ab universo populo disparati pro singulis hominibus existimari possunt. Cave tamen iudicia quoque popularia huc referas, eodemque pacto quo verbi causa Thesmothetarum consilium ⁶⁾ singularis magistratus locum tenere ar-

ubi, licet etiam de culpa dijudicanda, magis tamen de poena statuenda trepidatur. Cf. et *Wyttenb. Julianea* p. 219 ed. Lips.

- 5) *Aristot. l. c. III, 6. 12*: Οὐ γὰρ ὁ δικαστὴς οὐδ' ὁ βουλευτὴς οὐδ' ὁ ἐκκλησιαστὴς ἀρχὼν ἐστίν, ἀλλὰ τὸ δικαστήριον καὶ ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος. Τῶν δὲ ῥηθέντων ἕκαστος μὲν ἐστὶ τούτων. Etenim, ut ait §. 4. τοὺς πολλοὺς, ὧν ἕκαστός ἐστιν οὐ σπουδαῖος ἀνὴρ, ἐνδέχεται συνελθόντας εἶναι βελτίους ἐκείνων, οὐχ ὥς ἕκαστον, ἀλλ' ὥς σὺμπαντας· οἷον τὰ συμφορητὰ δεῖπνα τῶν ἐκ μιᾶς δαπάνης χορηγηθέντων κ. τ. λ. Cf. etiam c. 7. 3. et 10. 5.

- 6) Hos enim plerumque pro collegio tantum egisse, contra *Hüllmannum* (*Staatsr. des Alterth. p. 279.*) recte arguit *Heffter. Athen. Gerichtsv. p. 26.* Quanquam morum curam nocturnam singulos quoque exercuisse apparet ex *Demosth. in Midiam c. 11. p. 525. 28. Rsk.* Cf. *Schubert. de Aedil. p. 78.*

bitreris; neque enim ex populi mandato haec potestatem suam exercebant nec delegata tantum a populo et ad certa quaedam negotia exsequenda cum auctoritate publica constituta erant, sed ipsius populi loco esse putabantur, unde fiebat, ut quaecunque de collegii sententia decrevissent, aequae rata haberentur, atque quae plebes ipsa in comitiis omnium civium jussisset; veluti Romae quum ex lege Domitia 7) Pontificem Maximum non universae, sed sorte ductae septemdecim tantum tribus suffragiis suis creabant; neque rationes reddere 8) neque ad alienam auctoritatem referre tenerentur adeoque ipsius populi deliberantis instar, quae legibus non continerentur, suo quodam jure decernerent 9), quum magistratibus legum fines excedere minime liceret 10). Sed nota haec sunt neque pluribus ea de re dicere attinet; paullo alia res est in senatu, quem medium sane inter utrosque locum tenere adeoque multa cum magistratibus communia habere, ut non magis consilii publici, quam veri magistratus loco existimari debeat, alia occasione oblata aptius demonstrabimus 11). Neque enim antea fructuose tractari haec

7) Cf. *Cicero de lege agr. c. Rullum II, 7.*

8) Nobilissimus locus *Aristoph. Vesp. v. 607*: καὶ ταῦτ' ἀνυπεύδονοι δρωμεν, τῶν δ' ἄλλων οὐδεμί' ἀρχή.

9) *Aristot. l. c. III, 11. 7.* Εἰσὶ δὲ καὶ τῶν περὶ ἐνίων αἱ ἀρχαὶ κύριαι κρίνειν, ὥσπερ ὁ δικαστὴς, περὶ ὧν ὁ νόμος ἀδυνατεῖ διορίζειν. Adde *Plut. V. Solon. c. 18.* Hinc etiam jurabant Heliastae: περὶ ὧν μὴ εἰσι νόμοι, γνώμη τῇ δικαιοτάτῃ κρίνειν. Cf. *F. A. Wolf. ad Demosth. Lep- tin. p. 339.*

10) *Cic. de Legg. III, 1*: »Videtur igitur, magistratus hanc esse vim, ut praesit praescribatque recta et utilia et conjuncta cum legibus; ut enim magistratibus leges, ita populo praesunt magistratus; vereque dici magistratum legem esse loquentem, legem autem mutum magistratum.«

11) Adhibuisse sufficiat *Aristot. l. c. VI, 5. 10*: παρὰ

quaestio poterit, quam eorum ipsorum, quos proprie magistratus appellatos esse constat, jura, officia, finesque atque rationes omnes penitus cognorimus. Magistratus autem proprie dicimus singulares homines paucosve collegii jure junctos, quibus hoc publica auctoritate permissum atque demandatum est, ut de certis quibusdam rebus, quae ad rem publicam pertineant, et deliberent secum et ex arbitrio decernant, inque primis pro potestate atque imperio jubeant vel edicant. Hoc enim omnium maxime, imperare ¹²⁾ magistratum proprium esse ait Aristoteles; unde apparet, nec sacerdotes, nec legatos, nec si quos praeterea cum illis supra nominavimus, recte magistratus dici posse, quia, etsi auctoritate publica muniti, potestate tamen

πάσας δὲ ταύτας τὰς ἀρχὰς ἡ μάλιστα κυρία πάντων ἐστὶν (ἡ γὰρ αὐτὴ πολλάκις ἔχει τὸ τέλος καὶ τὴν εἰσφορὰν) ἢ προκαθίσταται τοῦ πλήθους, ὅπου κύριός ἐστιν ὁ δῆμος. Δεῖ γὰρ εἶναι τὸ συνάγον τὸ κύριον τῆς πολιτείας· καλεῖται δὲ ἔνθα μὲν πρόβουλοι, διὰ τὸ προβουλεύειν, ὅπου δὲ τὸ πλήθος ἐστὶ, βουλὴ μᾶλλον. Haud male egit de βουλῆς indole Kortüm. l. c. p. 8 sq. Vide et Tittmann. Gr. Staatsv. p. 536 — 538.

- 12) Ἐπιτάξαι: v. not. 4). »Est autem, inquit Voemel ad Demosth. Olynth. II, p. 106 sq., verbum ἐπιτάττειν magis tyranni et imperatoris, quam civis.« Idem solemne esse de iis, quae τὰ παιδικὰ suis ἐρασταῖς injungant, tyrannis nimirum imperiosiores et ipsa prece, ut cum Horatio loquar (Epist. I, 9. 2.) cogentes, adhibito loco Aeschin. in Timarch. c. 31, animadvertit Biester. ad Platon. Menon. c. 9. p. 19. ed. Buttm. Quanquam alias etiam ea significat, quae pro amicitiae tantum jure expetuntur. Cf. Lucian. Necyom. c. 2: χαλεπὸν μὲν ἐπιτάττεις τοῦ πῖταγμα καὶ οὐ πάντῃ ἀσφαλές· πλὴν ἀλλὰ σοῦ γε ἔνεκα τολμητίον. Plat. Republ. V, 17. p. 473. B. et quae laudat Stallb. ad Phileb. p. 159.

atque imperio careant ¹³⁾. Idem ¹⁴⁾ *γυναικονόμους* et *παιδονόμους* excludit, quibus potestas quidem, at in cives nulla sit; belli autem duces quod magistratus esse negat, universim locutus est neque Atheniensium *στρατηγούς* respexit ¹⁵⁾, quorum multo maiorem potestatem fuisse, quam quae militaris imperii finibus contineretur, supra vidimus, quosque nemo unquam non modo magistratus, verum etiam omnium facile summos fuisse negare possit; quamquam illos ipsos quod supra demonstrare conati sumus Athenis quoque non nisi paullatim perque abusum ad veri magistratus dignitatem potentiaeque fastigium pervenisse, testimonio hoc Aristotelis haud leviter comprobari videtur ¹⁶⁾. Quibus autem ne

13) *Aristot. l. c. IV, 12. 2*: Διόπερ πάντα οὔτε τοὺς αἰρετοὺς οὔτε τοὺς κληρωτοὺς ἀρχοντας θετέον· οἶον τοὺς ἱερεῖς πρῶτον· τοῦτο δὲ ἕτερόν τι παρα τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς θετέον. Ἐτι δὲ καὶ χορηγοὶ καὶ κήρυκες· αἰροῦνται δὲ καὶ πρεσβευταί. Conf. *VI, 5. 11*.

14) Ita enim pergit philosophus: Εἰσὶ δὲ αἱ μὲν πολιτικαὶ τῶν ἐπιμελειῶν ἢ πάντων τῶν πολιτῶν πρὸς τινὰ πρᾶξιν, οἶον στρατηγὸς στρατευομένων· ἢ κατὰ μέρος, οἶον ὁ γυναικονόμος ἢ παιδονόμος· αἱ δ' οἰκονομικαὶ, πολλὰς γὰρ αἰροῦνται σιτομέτρας· αἱ δ' ἐπηρετικαὶ, πρὸς πόλιν, ἂν εὐπορῶσι, τάττουσι δούλους. Tum subiungit: Μάλιστα δ' ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν ἀρχὰς λεγτέον ταύτας, ὅσαις κ. τ. λ. quae integra exscripsi supra not. 4).

15) Turbavit is locus quosdam VV. DD. Conf. *Platner. Procefs. T. I, p. 315 sq. Baumstark. de Cur. Emp. p. 25*.

16) Eodem pacto *Pollux Onomast. VIII, 114*. *τειχοποιούς καὶ ἱεροποιούς καὶ βοωνὰς* inter ἐπηρεσιῶν ὀνόματα refert; quae etsi ipsa specie nihil ampli significant, Athenis tamen maximo honori fuisse et a primariis civitatis viris geri solita esse superius animadvertimus. Monuit hoc *Böckh* quoque (*Staatsh. T. I, p. 218*) haud ille hoc

deliberandi decernendique quidem potestas relicta sit eam ob causam, quod non certis tantum, ut magistratus, officiorum generibus, sed certis quoque eorum negotiorum exsequendorum modis sint adstricti, quique tantum abfuerit ut imperandi jure uterentur, ut potius ipsi alienis imperiis parere debuerint, eos si quis inter ἀρχὰς referendos esse censuerit, et a recepto publice in civitate Atheniensium et a philosophico Aristotelis sermone longissime discesserit.

Quaecunque igitur munera a conjuncta deliberandi decernendique et imperandi potestate Aristoteles secludit, sive illa civilia sint, sive oeconomica, sive ad ministeria publica operamque apparitoriam pertineant, non magistratus, sed curationes ¹⁷⁾ quasdam, ἐπιμελείας, appellat: quam definitionem etsi Aristoteles vix opus fore ad quotidianum usum dicat: nullam enim ea de re

---

nomine reprehendendus a Baumstarckio de Cur. Emp. p. 21. Quis enim distinctum potestatis discrimen indicare voluisse Grammaticum arbitretur, cui paullo ante ὁ ἐφύδωρ, ὁ παραφυλάττων τὴν ἰσότητα τῆς κλεψύδρας, quem ministrum publicum fuisse ipsa re appareat, ἐπιμελητῆς audiat, κρηνοφύλακες autem (cf. Schubert. de Aedil. p. 85.), quos ipsos cum τεichoποιοῖς jungit Aristot. Politic. VI, 5. 3, ἀρχὴ appellentur, quos omnino tollendos ex magistratuum numero Böckhius l. c. not. 229) censet.

- 17) Munera mavult Orell. apud Brem. ad Aeschin. adv. Ctesiph. pag. 18, ut ἀρχαὶ sint honores, διακονίαι cūrae. At quod ipse laudat, curam agente Titio, vix aliter dicere Graece possis, quam ἐπιμεληθέντος. Itaque Schömannum sequor (de Comitiis p. 307). Cf. Cicero de Legg. III, 4: »Ast quid erit, quod extra magistratus coerari oesus sit: qui coeret, populus creato eique jus coerandi dato.« Sic vini curationem ait Cic. ad Att. XIII. 46; frumenti idem XV, 11 et Livius IV, 12 et 13 etc.

unquam disceptationem exstitisse ¹⁸⁾; hand parum tamen momenti habere Aeschinis adversus Ctesiphontem oratio demonstrat, cui totus argumentationis cardo ea in re versatur, ut, accurata utriusque vocabuli distinctione proposita, Demosthenem non curatione aliqua vel ministerio tantum publico, sed vero magistratu functum esse demonstret. Qui locus Viris doctis et occasionem et fundamentum praebuit, quo diligentius in discrimen ἀρχῶν, ἐπιμελειῶν et ὑπηρεσιῶν sive διακονιῶν inquirerent ita, ut non modo in universum de appellationum illarum differentia constaret, sed etiam appareret, quibus indiciis signisque per Atheniensium rempublicam internosci distribuique per plurima illa munerum negotiorumque nomina possent, quorum insignis in civitate Attica multitudo exstat. Quod ne cui levius esse videatur, quam quod eruditorum ingenia exerceat, Böckhium ¹⁹⁾ ea de re scribere voluisse necdum scripsisse scito; cui tamen equidem ne dum praeripere quidquam velle videar, arrogantiae crimen incurram, in eo consistam, ut, loco illò paullo accuratius examinato, ea, quae antecedentes aut minus recte aut festinantius tractaverint, corrigere et supplere pro virili studeam. Quorum tamen ex

---

18) L. c.: Ἀλλὰ ταῦτα διαφέρει πρὸς μὲν τὰς χρήσεις οὐδὲν ὡς εἰπεῖν· οὐ γὰρ πω κρίσις γέγονεν ἀμφισβητούντων περὶ τοῦ ὀνόματος· ἔχει δὲ τιν' ἄλλην διανοητικὴν πραγματείαν. Quem ad l. Göttingius quoque pag. 383. »non politicum ait hoc discrimen fuisse apud Athenienses; potius esse philologicum ab Aristotele excogitatum»: quem bene redarguit Baumstarck. l. c. p. 16.

19) Staatsh. T. I, p. 170. not. 31: »Es muß für einen andern Ort aufgeschoben bleiben, den Begriff der ἀρχή und ihres Gegensatzes, der ἐπιμελεία, im Attischen Staate zu entwickeln.«

numero quum Schömannus ²⁰⁾, Heffterus ²¹⁾, Platnerus ²²⁾, alii, maxima certe laude haud indigni videantur, qui ejus loci pondus atque gravitatem egregie existimarint, reprehendendus inprimis est Antonius Baumstarckius ²³⁾, vir alioquin ingeniosus atque industrius, quem tamen animus nescio qua invidia praeoc-

20) *De Comitibus Ath.* p. 307 — 309.

21) *Athen. Gerichtsverf.* p. 19.

22) *Procefs und Klagen bei den Attikern. T. I, p. 314 — 317.*

23) *Disp. de Curatoribus Emporii et Nautodiciis apud Athenienses*, Frib. 1828; quem commentarium etsi tum multiplex et exacta doctrina, tum acumen auctoris summo opere commendet, vix tamen arbitror fore quemquam interiori harum literarum notitia et veluti sensu quodam instructum, qui undequaque vera et extra omnem dubitationem posita continere sibi persuadeat. Placet enim sibi Vir ille doctus in statuendo atque eruendo nescio quo secundo magistratuum apud Athenienses genere, qui quum et publice constituti fuerint, et suo judicio atque arbitratu egerint, tamen alienis imperiis paruerint ita, ut et referre ad superiores quosdam magistratus (ἐπάγειν) et rationes illis reddere fuerint adstricti: quales mea quidem sententia, si a ministeriis discesseris, quae nemo unquam honestus et liberali loco natus gessit, in communi omnium libertate jurisque aequabilitate neque consentaneum est fuisse nec certis testimoniis comprobari potest. Idem τὴν ἡγεμονίαν τῶν δικαστηρίων multo arctioribus finibus adstrictam fuisse arbitratur, quam recenti doctissimorum virorum cura apparuit; qua de re quod mox peculiari scriptione commentaturum se esse pollicetur, cupide rationes ipsius expectamus, ita tamen, si melioribus auctoritatibus utatur, quam Bremii est; qui, quod pace tanti viri dixerim, in Commentario ad Aeschini Oraciones haud pauca posuit, quae ipse fortasse jam scripta nollet; nolent certe omnes, quicunque tam clarum tamque venerandum nomen omni et festinantiae et levitatis labe carere cupient.

cupatus miraue acerbitate et tristitia exagitatus impulerit, ut oratoris illius auctoritati et testimonio tanto cum studio et cupiditate derogare conaretur, quasi in iudicio causa contra ipsum pro Demosthene dicenda esset, neque summos viros, Böckhium, Platnerum, alios, mirari desisteret, qui isti Nebulonì quidquam fidei habere potuissent. In quo equidem illud omnium maxime miratus sum, quod qui Aeschinem affirmare semper, nihil unquam probare quereretur ²⁴⁾, ipse sententiae suae nullum omnino argumentum attulerit, nisi quod calumnia-

---

24) P. 19. ad v.: οἱ δὲ τῶν ἔργων ἐπιστάται πάντες ἡγεμονία χρῶνται δικαστηρίου: »hoc inquit, nullo unquam loco Aeschines probavit; ut hanc etiam ob rem fallaciae possit argui.« At, puto, eo ipso rem constare apud omnes innuit; quam si argumentis comprobare aggressus esset, tum potius argutiarum suspicionem incurrere posset, qui demonstrare iudicibus ea necesse habuisset, quae si vera essent, nosse ipsi optime deberent. — Item p. 21: »Ubinam ergo! Aeschines probavit, Demosthenem ὡς τειχοποιὸν compendiarie illa actione forensi (?) quam ἐπιβολὴν vocant, suo uti potuisse arbitrato, neque vero superioris magistratus, v. c. τῶν ἀστυνόμων, necessaria, quae ad eum redundaret, auctoritate?« Hoc, rogo, non est cavillari? Probasset utique Aeschines — neque enim difficile fuit, in quo ne Demosthenem quidem contradicentem habiturus erat — si tot seculis post ad nescio quas possibilitates respondendum sibi fore praesagire potuisset, quae moroso cuidam critico per otium in mentem venissent: qui quum testimonio ipsius uti grato animo deberet, auctoritatem in iudicium vocare mallet. Quanquam ipsum audiamus: ὡς τοίνυν, inquit (c. 7.), καὶ τὴν τῶν τειχοποιῶν ἀρχὴν ἔρχεν καὶ τὰ δημόσια χρήματα διεκρίζει, καὶ ἐπιβολὰς ἐπέβαλλε, καθάπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἄρχοντες, καὶ δικαστηρίων ἡγεμονίας ἔλαμβανε, τούτων ὁμῖν αὐτὸν Δημοσθέην καὶ Κτησιφῶντὰ μάρτυρας παρέξομαι.

tori insolenti, impudenti, captioso, fallaci credendum non esse autumarit; quum tamen illius in oratione plurima contineantur, quae quum iudicibus nota esse deberent, v. c. quum Demosthenem ἡγεμονία δικαστηρίου mulctaeque irrogandae jure usum esse assereret, testimoniis nullis praeterea eguerint: Baumstarckius contra nos, qui nisi ex ipsis auctorum locis iudicium facere nequeamus, una hac auctoritate orbare aggrediatur. Quid quod eo usque processit, ut Demosthenem, quem ipsum ἀρξαισese dicere probe nosset ²⁵⁾, tamen curationem tantum administrasse inde probare conaretur, quod is tanquam τεichoποιός hinc inde ἐπιμελητοῦ nomine occurreret; quum tamen ipse vocabulum, quod est ἐπιμέλεια, vel de archontibus reliquisque magistratibus passim usurpari recte intellexisset ²⁶⁾. Quid quod ne ipse quidem Demosthenes

---

25) P. 20: conf. *Demosth. pro Cor.* p. 266. 8. Rsk.

26) P. 24. sq. — Idem, si quid sentio, male usus est loco *Demosth. in Mid.* c. 6. p. 519. 4. Rsk. ad probandum discrimen inter ἀρχὰς et ἐπιμελείας: illic enim ὁ δρχων non est magistratus in universum, sed ipse Eponymus, ad quem certaminum musicorum cura pertinuit; οἱ τῆς φύλης ἐπιμεληταὶ autem iidem sunt, quos *Herod. V*, 69. φυλαρχοὺς appellat; cf. *Schömann. de Comit.* p. 369. Quamquam vix equidem concedam *Meiero de bonis damn.* p. 204, quem sequitur *Baumstarck. l. c.* p. 37, hoc nomine unquam, si ab equitum ducibus discesseris, publice Athenienses usos; conf. *Tittmann. Gr. Staatsv.* p. 275. Neque enim satis recte perspectas habuisse Herodotum has reipublicae Atheniensium rationes, inde quoque apparet, quod ideo tribuum nomina numerumque mutasse Clisthenem arbitratur, ne iisdem, quibus Iones, Athenienses uterentur, quodque centum illum δήμους fecisse refert, quos centum septuaginta quattuor fuisse inter omnes constat. Cf. *Strabo IX*, p. 396. Quorum errorum alterum

sthenes hanc ob causam fallaciarum Aeschinem arguit; qui tantum abest, ut vel magistratus se potestate usum negare vel rationes reddendas recusare audeat, ut nihil aliud Aeschini reponat, nisi, earum rerum, quas corona publice remunerandas Ctesipho censuerat, id est voluntariarum contributionum rationes reddi neutiquam oportere ²⁷).

Illud tamen bene egit Baumstarckius, ut ipsa legis vocabula, quibus in testimonium Aeschines utitur, ab illius verbis separata prope se poneret, quae nobis etiam in disputationis fronte ponenda sunt. Jubet enim lex magistratus omnes, qui populi suffragiis creati sint operumque publicorum praefectos et quicumque ultra triginta dierum spatium aliquid negotii publici administrent quibusque judiciis praeesse liceat, antequam magistratum ineant, examen subire, deposito autem munere ad reddendas rationes nomina apud Logistas scribamque

---

Wachsmuthius recte notavit (*Hellen. Alterth. T. I, p. 269*) alterum tollere studuit per interpretationem (*pag. 271*), qua nescio an unquam contortiorem legerim.

- 27) Cf. *Demosth. pro Cor. c. 33—35; p. 263. 19.—267. 6.* Quem ipsum tamen praeclarae illius orationis locum jam veteres animadverterunt debiliorem esse quam pro tanti criminis insimulatione, nec sine summo artificio ita in media oratione collocatum, ut ab utraque parte sub umbra graviorum argumentationum delitesceret: δει γάρ, Libanius inquit, ἀρχεσθαι ἀπὸ τῶν ἰσχυροτέρων καὶ λήγειν εἰς ταῦτα· μέσα δὲ τέδεικε τὰ περὶ τῶν νόμων καὶ τῶ περὶ τῶν ὑπευθύνων ἀντιτίθησι διανοίας. Alterius vero argumenti auctor: εἰς τὸ μέσον, inquit, τοῦ λόγου ἀπέρριψε στρατηγικῶς· τοὺς κακοὺς εἰς μέσον ἐλάσας· τῶ δὲ ἰσχυροτάτῳ εἰς τὰ ἀκρα προσέχρηται, τὸ σαθρὸν τῶν ἄλλων ἐξ ἑκατέρου ῥωννός.

eorum profiteri ²⁸⁾). Cujus legis verba eum in finem Aeschines adhibuit, ut per occupationem ²⁹⁾), quam dicunt, Demosthenis et familiarium ejus argumentis occurreret, quos ea potissimum oratione usuros esse nosset, qua Demosthenem reddendis rationibus haudquaquam obnoxium esse demonstrarent, ut non magistratum illum, sed curationem tantum vel ministerium publicum gessisse assererent ³⁰⁾). Unde

28) *Aeschin. adv. Ctesiph. c. 4*: τὰς χειροτονητοὺς ἀρχὰς καὶ τοὺς ἐπιστάτας τῶν δημοσίων ἔργων καὶ πάντας, ὅσοι διαχειρίζουσί τι τῶν τῆς πόλεως πλέον ἢ τριάκονθ' ἡμέρας καὶ ὅσοι λαμβάνουσιν ἡγεμονίας δικαστηρίων, ἀρχεῖν δοκιμασθέντας ἐν τῷ δικαστηρίῳ καὶ λόγον καὶ εὐδύνας ἐγγράφειν πρὸς τὸν γραμματεῖα καὶ τοὺς λογιστάς, καθάπερ καὶ τὰς ἄλλας ἀρχάς.

29) Sive praesumptionem, sive anteoccupationem, sive anticipationem dicere mavis, quam Graeci vel πρόληψιν, vel προκατάληψιν vel ἀπάντησιν vocant. Cf. G. J. Vossii *Inst. Or. V*, 1836. p. 391 sqq. Ernest. *Lex. Rhet. Gr.* p. 291.

30) *L. c.*: λέξουσιν δὲ — ὡς ἄρα, ὅσα τις αἰρετὸς ὢν πράττει κατὰ ψήφισμα, οὐκ ἔστι ταῦτα ἀρχή, ἀλλ' ἐπιμέλειά τις καὶ διακονία· ἀρχὰς δὲ φήσουσιν ἐκείνας εἶναι, αἷ οἱ δεσμοδέται ἀποκληροῦσιν ἐν τῷ Θησείῳ, κάκεινας, αἷ ὁ δῆμος εἶωθε χειροτονεῖν ἐν ἀρχαιρεσίαις. Contra ea *Aeschines c. 8*. secundum legis verba: ἔστι γὰρ, inquit, τῶν περὶ τὰς ἀρχὰς εἶδη τρία· ὢν ἓν μὲν καὶ πᾶσι φανερώτατον οἱ κληρωτοὶ καὶ οἱ χειροτονητοὶ ἀρχοντες. Δεύτερον δὲ ὅσοι τι διαχειρίζουσι τῶν τῆς πόλεως ὑπὲρ τριάκοντα ἡμέρας καὶ οἱ τῶν δημοσίων ἔργων ἐπιστάται· τρίτον δ' ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται· καὶ εἰτινες ἄλλοι αἰρετοὶ ἡγεμονίας δικαστηρίων λαμβάνουσι, καὶ τούτους ἀρχεῖν δοκιμασθέντας. « Ἐπειδὴν δὲ ἀφίληγ τις τοὺς ὑπὸ τοῦ δήμου κεχειροτονημένους καὶ τοὺς κληρωτοὺς ἀρχοντας, λείπεται, οὗς αἱ φυλαὶ, καὶ αἱ τριττές καὶ οἱ δῆμοι ἐξ ἑαυτῶν αἰροῦνται τὰ δημόσια χρήματα διαχειρίζειν, τούτους αἰρετοὺς ἀρχοντας εἶναι.

hoc omnium primum colligi jure posse videtur, curatoribus ministrisque publicis rationes nullas reddendas fuisse; quod nisi ita esset, neque illos hoc argumento ad liberandum Demosthenem usuros esse expectare potuit Aeschines; neque, opinor, non hoc potius refutare, quam adversarium suum, ut necessitate illa adstringeret, justum magistratum gessisse documentis allatis comprobare studisset. Jam vero quum duo tantum munium civilium genera fuisse ante demonstratum sit, perspicuum est, si quos negotiorum publica auctoritate gestorum rationes apud Logistas reddere coactos esse sive luculentis auctorum testimoniis, sive exemplis fide dignis constet, justos illos magistratus haberi debere. Quae si recte disputata sunt, cadet etiam Baumstarckii argumentatio ³¹⁾, qua „insolentem Aeschinis perversitatem“ eo commonstrare posse sibi visus est, quod is „pessima verborum depravatione belle quaesito e prioribus mendaciis mendacissimo corollario“, quoniam primi verique magistratus *ὀπτεύοντες* sint, omnes, etiam infimos, quibus post administrationem ratio reddenda esset, cum primis illis ejusdem ordinis esse ejusdemque auctoritatis perhibuerit. At, si quid video, Aeschines e contrario eos, qui simili cum primis magistratibus potestate atque auctoritate uterentur, rationes quoque, ut illos, reddere debere contendit. Quamquam ne illa quidem ratiocinatio adeo est absurda. Etenim si iis, qui magistratus non sunt, rationes reddendae non sunt, quicumque rationes reddere debent, magistratus esse debent.

τοῦτο δὲ γίνεται, ὅταν ὥσπερ νῦν ἐπιταχθῇ τι ταῖς φυλααῖς, ἢ τάφρους ἐξεργάζεσθαι ἢ τριήρεις ναυπηγεῖσθαι.

31) P. 19. not. 27).

Quae tamen etsi vix arbitror accuratius ex ipsius Aeschinis verbis disputari posse, haud equidem ignoro fore ut quo interiorum aliquis harum literarum notitiam habeat, eo difficiliores illi dubitationes subnascentur. Quarum duos potissimum fundos esse puto; primum quidem, unde factum sit, ut tot munium genera, quae in magistratuum numero non fuisse constet, rationum reddendarum necessitatem haberent; deinde num curationes et ministeria publica majore quam ipsos magistratus licentia gavisa esse ab eaque necessitate exempta fuisse verisimile sit, qua praeter iudices Heliastas omnes ἀρχὰς adstrictas esse magna voce Philocleon ille senex Aristophaneus ³²⁾ clamat? Quid quod Aeschines ipse paullo post ³³⁾ non solum senatorem quingentorum, quem aliqua certe cum magistratibus communia habere supra monui, verum etiam sanctissimum illud in Areo pago consilium adeoque sacerdotes atque trierarchos hoc sibi imponi passos esse confirmat; quod si quis detrectaret, regnum ille affectare videri potuit; hanc enim ipsam differentiam inter justum atque legitimum civitatis principem et tyrannum veteres Graeci statuebant, quod ille rationum reddendarum officio se summitteret, hic per vim et seditionem ejus necessitatis immunitatem invenisset ³⁴⁾. At haec

32) *Vesp.* v. 607.

33) C. 5: Ἐν γὰρ ταύτῃ τῇ πόλει οὕτως ἀρχαία οὖσα καὶ τηλικαύτῃ τὸ μέγεθος, οὐδεὶς ἐστὶν ἀνυπεύθυνος τῶν καὶ ὅπως οὖν πρὸς τὰ κοινὰ πρόσεληλυθότων. Διδάξω δ' ὑμᾶς πρῶτον ἐπὶ τῶν παραδόξων κ. τ. λ.

34) *Aristot. Politic. IV*, 8. 3: τοιαύτην δ' ἀναγκαῖον εἶναι τυραννίδα τὴν μοναρχίαν, ἥτις ἀνυπεύθυνος ἀρχεὶ τῶν ὁμοίων καὶ βελτιόνων πάντων πρὸς τὸ σφέτερον αὐτῆς ξυμφέρον, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ τῶν ἀρχομένων. *Contra Platon. Epist. VIII*, p. 355. E: νῦν οὖν

ipsa praevidi fore, quum supra non de rationibus in universum, sed de negotiorum gestorum ratione apud Logistas reddenda loquerer, quam praeter magistratus etiamnum nego ad quemquam fere attinere; reliquos autem, quos Aeschines appellat, ut apud Logistas rationes reddidisse concedo, ita negotiorum gestorum has rationes fuisse ut credam adduci nequeo. Sacerdotum enim ne publica quidem munera habita esse Aristoteles diserte tradit ³⁵⁾, quorum itaque haud sane consentaneum erat administratorum rationes ad iudicium popolare reddi; trierarchorum autem privati sumtus quo pacto in iudicium publicum vocari poterant ³⁶⁾? Senatui porro quingentorum, si officio suo defuisset, negatam a populo coronam invenimus ³⁷⁾, rationis apud Logistas de administratione sua redditae vestigium nullum; neque ab Areopagi sententiis quemquam provocare ad Logistas potuisse verisimile est, quum ejus iudicii jura legesque et instituta

---

τοῖς μὲν ἐλευθερία γιγνέσθω μετὰ βασιλικῆς ἀρχῆς, τοῖς δὲ ἀρχὴ ὑπεῖδονος βασιλικῇ, δεσποζόντων νόμων τῶν τε ἄλλων πολιτῶν καὶ τῶν βασιλείων αὐτῶν, ἀντιπαράνομον πράττωσιν. Conf. *Perizon. ad Aelian. Var. Hist. II, 20. 4.*

35) *Politic. IV, 12. 2*: οἷον τοὺς ἱερεῖς πρῶτον, τοῦτο γὰρ ἕτερόν τι παρὰ τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς δεῖταιον.

36) *Demosth. pro Corona c. 33. p. 264. 3. Rsk.*: Τίς γάρ ἐστι νόμος τοσαύτης ἀδικίας καὶ μισανθρωπίας μεστός, ὥστε τὸν δόντα τι τῶν ἰδίων καὶ ποιήσαντα πρᾶγμα φιλόανθρωπον καὶ φιλόδωρον τῆς χάριτος μὲν ἀποστρεφεῖν, εἰς δὲ τοὺς συκοφάντας ἀγειν καὶ τούτους ἐπὶ τὰς εὐδύννας ὧν δίδωκεν ἐφιστάναι; οὐδὲ εἰς δῆπον.

37) *Aeschin. adv. Timarch. c. 45; Libanius ante Demosth. adv. Androt. p. 587. 20. Conf. Petiti Legg. Att. III, 1. extr.*

ab antiquissimis inde temporibus sancte per manus tradita longe alia fuerint, quam quae sorte ductus quisvis aut nosse aut interpretari posset ³⁸⁾. Quibus argumentis facile adduci me patior, ut illas, quas narrat Aeschines rationes, ad pecuniam tantum publicam instrumentaque ea et supellectilem pertinuisse credam, quam et trierarchos ³⁹⁾ et sacerdotes a republica utendam accepisse consentaneum est, senatum autem utrumque dato negotio interdum administrasse constat ⁴⁰⁾. Eandem legatorum

38) Quaestionem de Areopago rationum reddendarum officio adstricto, quam quicumque attigerunt solvi nisi per conjecturas non posse probe intellexerunt, nec mihi satis liquere haud cunctanter profiteor: quanquam in *caedis* judiciis ne post imminutam quidem ab Ephialte ejus potestatem, quo Wachsmuthii tendit sententia *l. c. T. II, p. 61*, provocationem ab eo fuisse affirmare pro certo ausim; a mulctis aliisque poenis, quae ad *morum curam* pertinerent, appellari, ut a reliquis magistratibus, ad populare iudicium potuisse si quis contendat, equidem non renuam. Cf. *Orat. adv. Neaeram.*, p. 1372. 13: ἡ βουλὴ ἡ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ — ἐξημίον τὸν Θεογένην ὅσα κυρία ἐστίν, ἐν ἀπορρήτῳ δὲ καὶ μετὰ κοσμιότητος· οὐ γὰρ αὐτοκράτορες εἰσιν ὥς αὖ βούλωνται Ἀθηναίων τινὰ κολάσαι. Cf. *Platneri Procefs. T. I, p. 33*.

39) Cf. *Böckh. Staatsh. T. II, p. 85*, et *Intpp. ad Demosth. de Symmor. T. I, p. 771. ed. Schäfer*.

40) Cf. in universum *Aristot. Politic. VI, 5. 10*: ἐπεὶ δ' ἐναι τῶν ἀρχῶν, εἰ καὶ μὴ πάσαι, διαχειρίζουσι πολλὰ τῶν κοινῶν, ἀναγκαῖον ἑτέραν εἶναι τὴν ληψομένην λογισμὸν καὶ προσεσθυνοῦσαν, αὐτὴν μὲν διαχειρίζουσαν. — De Areopagi cura rei pecuniariae testimonium exstat apud *Plutarchum, V. Themist. c. 10*: οὐκ ὄντων δὲ δημοσίων χρημάτων τοῖς Ἀθηναίοις, Ἀριστοτέλης φησὶ τὴν ἐξ Ἀρείῳ πάγῳ βουλήν πορίσασαν ἐκάστῳ τῶν στρατευομένων ὀκτὼ δραχμάς: quas ex sacris aerariis sumtas esse puto, non ex privata Areopagi

rationem fuisse Pollux ⁴¹⁾ quidem diserte tradit; quorum si nihilo minus universam negotii gestionem apud *Λόγιστας* in disceptationem venisse comperimus, per eundem veluti abusum factum esse videtur, quo nostra aetate consiliarios regios videmus delegatis publico suffragio lectis una cum tributorum et vectigalium recensu totius quoque administrationis rationes reddere solere.

Ceterum horum omnium, sicuti reliquorum civium, si quid contra leges populive sententias peccasse viderentur, et ad plebem et ad *Heliastas* persequendorum aliae plurimae patebant viae, quarum metu nihil illis impune audere liceret; *Λογιστάρων* examen praeter rei pecunariae existimationem ad magistratus tantum gestos attinere existimo. Magistratum enim longe alias quam reliquorum rationes fuisse, ex ea ipsa illorum indole, qualem supra Aristotele duce constituimus, colligi posse videtur; qui si ii tantum habiti sunt, quibus et deliberare et decernere libere et pro imperio edicere liceret, quo-

---

tarum munificentia profectas, quod contra *Böckhium* l. c. T. I, pag. 166. asserit *Wachsmuth* l. c. p. 48. Omnino vid. *Heffter* p. 42 et *Platner* p. 37.

- 41) *Onomast.* VIII, 46: *Εὐθύνῃ δὲ κατὰ τῶν ἀρξάντων ἢ πρεσβυσάντων, ἣν μὲν περὶ χρημάτων πρὸς τοὺς εὐθύνους καὶ λογιστάς — ἣν δὲ περὶ ἀδικημάτων πρὸς δικαστάς.* Aliter sane *Anecd. Bekker* p. 245. 7; et *Demosth. de Falsa Legat.* p. 367. 2: *τοῦτο γὰρ εἰσι πρεσβείας εὐθύναι· τί πέπρακται; τί ἀπήγγειλας; εἰ μὲν ἀληθῆ, σώζου· εἰ δὲ ψευδῆ, δίκην δός.* — *Meierus* quod actionem *παραπρεσβείας* in *εὐθύναις* tantum institui potuisse narrat (*Att. Procefs.* p. 222.), unde habeat, ignoro; sed utat sit, crimen illud plerumque per *εἰσαγγελίαν* (utpote severiorem et promptiorem; cf. *Demosth.* l. c. pag. 374. 9.) adeoque per *ἐνδειξιν* in iudicium vocari solitum esse constat. Conf. *Schömann* de *Comitiis*, p. 195.

rumque adeo arbitrio singulari plus minusve, quod ab universis administrari commode minus posset, populus permisisset atque mandasset, ideo tantum institutum esse videtur Logistarum iudicium, ut quaererent, ecquis hoc arbitrio in reipublicae detrimentum civiumque injuriam usus esset; quod quidem arbitrium apud reliquos, ut in pecuniae publicae usu atque dispensatione spectari poterat, ita in ipsa negotiorum gestione vel disertis populi mandatis vel certis muneris finibus ⁴²⁾ obnoxium erat. Omnino igitur sic statuo, apud Logistas eos tantum rationes reddidisse, quibus suo arbitratu nec nisi legum observantia adstrictis per muneris potestatem agere licuerit; qui ab alieno arbitrio pependerit, sive id totius populi, sive singularis cujusdam vel paucorum hominum fuerit, his ipsis, quibus in gerendo negotio, iisdem in rationibus quoque reddendis obnoxios fuisse. Unde apparet, nec curatores nec ministros publicos hac necessitate caruisse, veruntamen non ad Logistas, sed ad eos ejus rei curam pertinuisse, quorum illi jam antea mandatis paruisent, quosque eosdem consentaneum esset, imperiane illi sua executi essent, quaerere ⁴³⁾. Ministros autem publi-

42) *Aeschin. adv. Ctesiph.* 4: τὰ δ' ἄλλα πάντα πραγ-
ματείας προστεταγμένας κατὰ ψήφισμα.

43) Ita Nicomachum, cui post exactos triginta tyrannos per plebiscitum conscribendarum legum cura delata fuerat, *Lysias* (*adv. Nic. pag. 842. Rsk.*) queritur quadriennio rationes nullas reddidisse, quas ceteri magistratus singulis prytaniis reddere soleant; quas Meierus quoque non ad Logistas, sed ad populum in ἐπιχειροτονίαις exhibitas esse intellexit (cf. *Att. Procefs p. 217.*); etsi Nicomacho ipsi apud Logistas rationes reddendas fuisse arbitretur. Quod autem ἀρχὴν *Lysias* appellat, quae mera tantum ἐπιμέλεια erat, bene Marklandus animadvertit, ad invidiam illi conciliandam factum esse, qui, quod triginta diebus absol-

cos singulorum magistratum potestati subjectos fuisse constat; curatoribus negotiorum gerendorum et fines et rationem plebiscita praescripsisse Aeschines affirmat; quum contra magistratus legibus tantum adstrictos fuisse, reliqua ex arbitratu suo gessisse, supra animadversum sit. Quid quod ministeriis administrandis ab opulentis civitatibus servos adhiberi solitos esse Aristoteles testatur ⁴⁴⁾; quae si quis igitur inter magistratus retulerit, multum ille ab eorum honorum dignitate abscesserit; Athenis certe mercedem illis numeratam esse Böckhius ⁴⁵⁾ praeclare observavit, quo facto etsi non inter servitia, inter βαναύσους tamen relata esse videntur ⁴⁶⁾. Alia sane curationum ratio

---

vere potuisset, per integrum quadriennium continuasset (pag. 840: ὅστις πρῶτον μὲν τέτταρα ἔτη ἀνέγραψεν, ἔξον αὐτῷ τριάκοντα ἡμερῶν ἀπαλλαγῆναι).

44) *Politic. IV*, 12. 3: αἱ δ' ὑπηρετικάι, πρὸς αἷς, ἀν ἐμποῶσι, τάττονται δοῦλους.

45) *Staatsh. T. I*, p. 257: »Alle Diener der Behörden erhielten Lohn, wie die Prometreten; — ursprünglich war es sogar ein Hauptunterschied zwischen Dienst (ὑπηρεσία) und Regierungsstelle (ἀρχή), daß jener für Lohn, diese ohne Lohn verwaltet wurde.«

46) Hinc *Apollonius in Vita Aeschin.* p. 4: ἀνὴρ δὲ γενόμενος τὸ μὲν πρῶτον ὑπεγραμμάτευσε ταῖς ἀρχαῖς χρόνον τινὰ σὺν τῷ ἀδελφῷ Ἀφοβήτῳ· ἦν δὲ ἐπονείδιστόν τοῦτο τὸ ἔργον. Conf. *F. A. Wolf. ad Demosth. adv. Leptin.* p. 384. — Ejus generis Archontum quoque scribae fuisse videntur, quos tamen mirum est examen, ut magistratus, in judicio subire debuisse, si fides habenda *Polluci Onomast. VIII*, 92, ubi miror *Meierum (Att. Procefs. p. 206.)* non vidisse legendum ὃς ἐν μόνῳ δικαστηρίῳ κρίνεται: anno peracto officii rationem reddere debuisse nunquam credam *Schuberto l. c. p. 43.* — Quos tamen cave cum illis confundas, qui γραμματεῖς τῆς βου-

erat, quas ab honestissimis viris geri potuisse minime dubium est, ita tamen, ut illos non decernendi causa, ut magistratus, sed, ministrorum instar, alienorum — populi puta — decretorum exsequendorum constitutos esse et Aristotele et Aeschine testibus affirmem, nec, si quid imperarint edixerintve, ex potestatis illud jure, sed ex plebiscito aliquo popularisque imperii auctoritate fecisse contendam. Et hinc quoque explicandum esse videtur, quare nihil iis cum Logistis rei fuisse Aeschines doceat, ut omittam, annuo Logistarum examini summitti non potuisse eos, quorum mandatum omne atque negotiorum gestio plerumque angusto triginta dierum spatio contineretur ⁴⁷⁾. At ne quis hoc mihi objiciat, nullam aliam ob causam ipsos Logistas constitutos esse, nisi ut eas rationes acciperent, quae populo deberentur ⁴⁸⁾,

---

λῆς, κατὰ πρυτανείαν, et τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου nominantur: hi enim legi ex ipso Senatorum numero soliti sunt. Cf. Böckh. ad Corp. Inscr. T. I, p. 120 et 148; neglectus ille, quod vix putaram, a Wachsmuthio Hellen. Alterth. T. III, p. 436.

47) Böckh. Staatsh. T. II, p. 201: »Uebrigens ist eine dreisig-tägige Zeit eine gewöhnliche Frist für commissarische Geschäfte: über dreißig Tage darf keine Commission dauern, sonst wird sie schon als Regierungsbehörde (ἀρχή) angesehen.« — Elmsl. ad Aristoph. Acharn. v. 858: »Licet mihi obiter monere, pro menstruo temporis intervallo libentius dixisse Atticos τριάκοντα ἡμέρας quam μῆνα.«

48) Est quidem vulgaris opinio, rationes omnes ad Logistas reddendas fuisse. Sed quisnam ei rei finis futurus erat? Neque quidquam praeterea dicunt Aneecd. Bekk. p. 310. 6, quam, si quae εὐθύναι ad iudicium popolare deferendae essent, detulisse eas (εἰσάγειν) τοὺς λογιστάς: quamquam ipse Meierus de bon. damn. pag. 129. bene animadvertit ex Polluc. Onomast. VIII, 88, belli ducum rationes vel apud Thesmothetas reddi solitas esse; quae

paucis tantum monebo, Logistas non comitiorum sed Heliaeae, veluti rationes procurasse, nec, si quid sibi turbatum in rationibus videretur, ad universam plebem, sed ad Helias tas retulisse ⁴⁹⁾, qui etsi totius populi vicem tenerent, legum tamen curam soli praecipuam haberent ⁵⁰⁾, adeo ut, si quid novandum esset in legibus, Nomothetae ex illorum tantum numero constituerentur ⁵¹⁾, quippe qui eo anno sorte ducti jurejurando se ad legum integritatem conservandam adstrinxissent et veluti numine quodam instincti ad rectam earum rationem tuendam viderentur. In comitiis plebiscita tantum facta sunt, quibus qui instituti essent curatores, populo rationem reddidisse consentaneum est; magistratus, qui legibus tantum tenerentur, jam apparebit quo pacto apud Logistas potissimum nomina ad rationes reddendas profiteri debuerint, qui ea de re ad illos, legum qui curam gererent, relaturi essent. Plebes autem tantum aberat, ut judicari de magistratibus, qui officiis suis defuissent, in comitiis suis posse existimaret, ut accusandi potius partes in se susciperet easque, quum Logistas praeesse iis judiciis lex juberet, per causidicos publice constitutos agendas curaret. Quae quum ita sint, nihil aliud quaerendum restat, nisi quid potissimum fuerit illud praecipuum, in quo administrando magistratus potuerint arbi-

---

vero ibidem et in *Proc. Att.* p. 223. contra Hudtwalckerum, Tittmannum, alios, affert, qui Senatum quoque Diaetetarum inprimis rationes accepisse volunt, nondum affatim disputata mihi esse videntur. Quanquam Diaetetas inter magistratus non retulerim.

49) Cf. *Meier. et Schömann. Att. Procefs.* p. 222.

50) Cf. *Voemel. de Heliaeae*, p. 11 sqq. *Platneri Procefs.*, T. I, p. 81—87. *Wachsmuth. l. c.* T. I, p. 260.

51) Cf. *F. A. Wolf. Prolegg. ad Demosth. adv. Leptin.* p. 126 sqq. *Schömann. de Comitiis* p. 248 sqq.

trio suo ad perniciem legum civiumque detrimenta contra jus abuti, quodque propterea praeter rei pecuniariae examen ad solemnem Logistarum existimationem inprimis pertinuerit. Sed ne hac quidem in quaestione Aeschines⁵²⁾ nos sollertiae suae atque auctoritatis fructu carere passus est: qui quum magistratum gessisse Demosthenem, ut rationis reddendae onus imponeret, comprobare necesse haberet, inde potissimum evincere illud studuit, quod is in munere suo praeter pecuniae publicae administrationem, reliquorum magistratuum instar, et mulctae irrogandae et regendi iudicii jure⁵³⁾ usus esset. Hanc igitur conjunctam potestatem praecipuum legitimi magistratus indicium propriumque Logistarum existimationis campum fuisse cum Platnero⁵⁴⁾ statuimus; qui quum ejus rei rationes in universum et eruditissime et ingeniosissime enuclearit, nihil nobis hoc loco faciendum reliquit, nisi ut, ubi primum de illius potestatis vicissitudinibus historiae ope raptim quaesiverimus, quidnam potissimum in ea Logistis examinandum fuerit, paucis disputemus.

Initio enim, quam nunc appellamus reipublicae administrationem, in simplicitate temporum prope nullam fuisse, magistratuum officia fere tota in judiciis exercendis posita esse inter omnes constat⁵⁵⁾.

52) *Adv. Ctesiph. c. 7*; vid. not. 24) extr.

53) De ἐπιβολαῖς, mulctis, conf. in universum *Taylor ad Lysiam p. 220. Rsk. Meier. de bonis damn. p. 236. Tittmann. l. c. p. 237. Heffter. l. c. p. 415 — 420. Schömann et Meier. l. c. pag. 34. Platner. l. c. T. I, pag. 309 — 314. Τὰς ἡγεμονίας τῶν δικαστηρίων tractant inprimis Meier. et Schömann. p. 25 sqq. et qui praeterea res judicarias Atheniensium attigerunt.*

54) *Procefs T. I, p. 314 — 317.*

55) Quid quod interdum κατ' ἐξοχὴν videmus ἀρχὴν appel-

Quippe regum in locum illi parum tantum imminuta potestate successerant, quos si et ipsos magistratus primos fuisse dicam, ut multum a nostri aevi sententiis atque institutis, ita parum a Graecorum civitatum ingeniis moribusque me aberrare contendam. Cujus rei argumenta si cui altius repetere videar, eam potestatem, quae non subita quadam legislatione introducta, sed veluti cum ipsa civitate nata perque varias ipsius vicissitudines pedetentim tantum alterata sit, nisi a primordiis filo ducto recte perspicui non posse meminerit.

Praeclare Aristoteles ⁵⁶⁾ ex Graecorum mente civitatem esse ante hominem animadvertit, unde necessario sequitur, hominem esse extra civitatem non posse; si quis sit, belluae instar fore neque humano ullo jure frui, immo humanum jus aliud nisi civile omnino non esse; civitati igitur ut parenti omnia pietatis officia praestare singulos debere ⁵⁷⁾. Ita veluti patriae potestati

---

lari iudicium, fere ut apud Gallos un magistrat. [Sic v. c. *Aristot. Politic. III, 1. 7*: τὰς τῶν συμβολαίων δικάζει τῶν ἐφόρων ἄλλος ἄλλας, οἱ δὲ γέροντες τὰς φονικὰς, ἑτέρα δ' ἴσως ἀρχὴ τις ἑτέρας.

56) *Politic. I, 1. 11*: καὶ πρότερον δὲ τῇ φύσει πόλις ἢ οἰκία καὶ ἕκαστος ἡμῶν ἐστὶ· τὸ γὰρ ὅλον πρότερον ἀναγκαῖον εἶναι τοῦ μέρους. — “Ὅτι μὲν οὖν ἡ πόλις φύσει πρότερον ἢ ἕκαστος, δῆλον· εἰ γὰρ μὴ αὐτάρκης ἕκαστος χωρισθεὶς, ὁμοίως τοῖς ἄλλοις μέρεσιν ἔξει πρὸς τὸ ὅλον· ὁ δὲ μὴ δυνάμενος κοινωνεῖν, ἢ μὴ δεόμενος δι' αὐτάρκειαν, οὐδὲν μέρος πόλεως, ὥστε ἢ θηρίον ἢ θεός.

57) *Platon. Criton. c. 12*: Ἐπειδὴ δὲ ἐγένον καὶ ἐξεστράφης καὶ ἐπαιδεύθης, ἔχοις ἂν εἰπεῖν πρῶτον μὲν, ὥς οὐχὶ ἡμέτερος ἦσθα καὶ ἔκγονος καὶ δοῦλος, αὐτός τε καὶ οἱ σοὶ πρόγονοι; — ἢ οὕτως εἰ σόφος, ὥστε λέληθὲ σε, ὅτι μητρός τε καὶ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων

dominativique reipublicae in servitatem Graeci homines addicti erant, legumque imperia, quae voluntatem illius exprimebant, eodem caeco obsequio, quo barbari regum suorum, pati atque exsequi debebant ⁵⁸); modo leges non scriptas tantum, verum moribus etiam receptas intelligas ⁵⁹), quas adeo illis et antiquiores et sanctiores

προγόνων ἀπάντων τιμιώτερόν ἐστι πατρὶς καὶ σεμνότερον καὶ ἀγιώτερον καὶ ἐν μείζονι μοῖρᾳ καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις τεῖς νοῦν ἔχουσι; Conf. *Rötscher, Aristophanes und sein Zeitalter*, p. 57 sqq.

58) *Aristot. Politic. III, 11. 3.* Τὸν ἄρα νόμον ἄρχειν αἰρετώτερον μᾶλλον ἢ τῶν πολιτῶν ἓνα τινά· κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον τοῦτον, καὶν εἴ τινας ἄρχειν βέλτιον, τούτους καταστατέον νομοφύλακας καὶ ὑπηρέτας τοῖς νόμοις· ἀναγκαῖον γὰρ εἶναι τινας ἄρχάς· ἀλλ' οὐχ ἓνα τοῦτον εἶναι φάσι δίκαιον, ὁμοίων γ' ὄντων πάντων. — Ὁ μὲν οὖν τὸν νόμον κελεύων ἄρχειν δοκεῖ κελεύειν ἄρχειν τὸν θεὸν καὶ τὸν νοῦν μόνους· ὁ δ' ἀνθρώπων κελεύων προστίθῃσι καὶ θηρίον κ. τ. λ. Hinc οἱ τῶν πόλεων βασιλεῖς νόμοι passim apud antiquos appellantur. Cf. *Böckh. in Platon. Minoem*, p. 175 sq. *Reyn ders ad Platon. Sympos.* p. 85.

59) *Platon. Politic.* p. 295. *A.* τὸν νόμον δῆσει καὶ ἐν γράμμασιν ἀποδιδὼς καὶ ἐν ἀγραμμάτοις πατρίοις δὲ ἔδει νομοθετῶν. Adde p. 298. *D.* — *Aristot. Rhetor. I, 13. 2.* Λέγω δὲ νόμον τὸν μὲν ἴδιον, τὸν δὲ κοινόν· ἴδιον μὲν τὸν ἐκάστοις ὁρισμένον κατ' αὐτούς· καὶ τούτων τὸν μὲν ἀγραφον, τὸν δὲ γεγραμμένον· κοινὸν δὲ τὸν κατὰ φύσιν· accuratius sane quam c. 10. 3: λέγω δὲ ἴδιον μὲν, κατ' ὃν γεγραμμένον πολιτεύονται, κοινὸν δὲ, ὅσα ἀγραφα παρὰ πᾶσιν ὁμολογεῖσθαι δοκεῖ: *etsi Xenophon quoque Mem. Socr. IV, 4. 19.* Ἀγράφους δὲ τινας οἶσα νόμους; — Τούς γ' ἐν πάσῃ, ἔφη, χώρα κατὰ ταῦτα νομιζομένους. Conf. omnino *Asi. ad Plat. Remp.* p. 591 sq.

recte Aristoteles appellat ⁶⁰). Jus vero ipsum legumque veluti fontem Justitiam apud deos residere putabant ⁶¹), a quibus qui stirpium suarum originem ducerent, ut voluntates eorum cultu et sacrificiis cognoscere precibusque flectere posse, ita juris quoque notitiam quasi hereditariam ab illis accepisse arbitrabantur. Unde apparet, qui primi civitates Graecas imperio et potestate regerent, reges eisdemque sacerdotes ⁶²), nihil nisi juris legumque interpretes haberi potuisse ⁶³); quae quum nondum literis perscriptae essent, ipsi earum vices tenere, decreta atque sententiae eorum ipsius Justitiae effata esse videbantur, quorum rationem reposcere nemo ab iis auderet. Quod ad victum cultumque ipsi acciperent,

60) *Aristot. Politic. III, 11. 6*: ἐτι κυριώτεροι καὶ περὶ κυριωτέρων τῶν κατὰ γράμματα νόμων οἱ κατὰ τὰ ἔθνη εἰσίν.

61) *Sophocles. Oed. Col. 1381*: εἴπερ ἐστὶν ἡ παλαιφάτος Δίκη ξύνεδρος Ζηνὸς ἀρχαίοις νόμοις. *Aristoph. Nubb. 904*, οὐδὲ γὰρ εἶναι πάντο φημι δίκην. — Οὐκ εἶναι φῆς; — Φέρε γὰρ, ποῦ 'στιν; — Παρὰ τοῖσι θεοῖς. Cf. *Platner, notiones juris et justitiae ex Homeri et Hesiodi carminibus explicatae* (Marb. 1819) inprimis p. 66 sqq. *Wachsmuth. Hellen. Alterth. T. III, p. 154 sqq.*

62) *Platon. Politic. p. 290. E.*

63) *Dionys. Hal. Archaeol. Rom. V, 74, p. 1024 Rsk.*: κατ' ἀρχὰς μὲν γὰρ ἅπασιν πόλιν Ἑλλὰς ἐβασιλεύετο, πλὴν οὐχ ὥσπερ τὰ βάρβαρα ἔθνη δεσποτικῶς, ἀλλὰ κατὰ νόμους τε καὶ ἔθισμους πατρίους, καὶ κράτιστος ἦν βασιλεὺς ὁ δικαιότατός τε καὶ νομιμώτατος καὶ μηδὲν ἐκδικαιούμενος τῶν πατρίων. Δηλοὶ δὲ καὶ Ὀμηρος, δικασπόλους τε καλῶν τοὺς βασιλεῖς καὶ δεμιστοπόλους: ubi quod Sylburgius extremi vocabuli exemplum nullum apud poetam exstare animadvertit, jam invenies in *Hymno in Cerer. v. 103*. — Conf. *Platner. l. c. p. 90 sqq. Wachsmuth. T. I, p. 86.*

certis legibus pactum stipulatumque erat ⁶⁴); aerarium publicum nullum, quod male administrare aliquis reges argueret. Unum erat quod regem injustum metu et pudore coërceret, malus rumor hominumque opinio et apud vulgus fama ⁶⁵); quam interdum ut explorarent vel occu-

64) *Thucyd. I, 13*: ἐπὶ ῥητοῖς γέραςι πατρικαὶ βασιλῆαι: cf. et *Diogen. L. I, 53*. — *Dionysius* quod l. c.: μέχρι πολλοῦ, αἶτ, διέμειναν ἐπὶ ῥητοῖς τισιν αἱ βασιλῆαι διοικούμεναι, καθάπερ ἡ Λακεδαιμονίων, utrum haec ῥητὰ γέρα spectarit, an ῥήτρας, quas ferunt, Lycurgi, dubitari possit; falli enim, qui has ῥήτρας oraculi potius effata, quam pactiones legesque interpretentur, quae inter partes civitatis, regem inprimis et multitudinem, convenerint, et propria ejus vocabuli indoles demonstrat — cf. *Mazocchi ad Tab. Heracl. pag. 235*. *Ruhnke. ad Tim. Lex. Platon. p. 228*. *Sturz. Lex. Xenoph. T. IV, p. 7*. *Böckh. ad Corp. Inscr. T. I, pag. 28*; et disertum testimonium *Xenoph. Rep. Lac. XV, 1*: βούλομαι δὲ καὶ, ἄς βασιλεῖ πρὸς τὴν πόλιν συνθήκας ὁ Λυκούργος ἐποίησε, διηγῆσασθαι. Neque alienam fuisse ab antiquitate eam opinionem, quae pacto nō jura legesque reipublicae statueret, declarat *Aristot. Politic. III, 5. 11*: καὶ ὁ νόμος συνθήκη, καθάπερ ἔφη Λυκούργων ὁ σοφιστής, ἐγγυητής ἀλλήλοις τῶν δικαίων. Cf. *Rhetor. I, 15. 21*: καὶ ὅλως αὐτὸς ὁ νόμος συνθήκη τίς ἐστι: et *Platon. Remp. II, p. 358. E*: καὶ ἐντεῖθεν δὴ ἀρξασθαι νόμους τίθεσθαι καὶ ξυνθήκας αὐτοῖς.

65) *Odyss. XIV, 239*: χαλεπὴ δῆμον φῆμις. Passim etiam manibus ulta esse procerum injurias multitudo videtur; cf. v. c. *XVI, 425*: at sedes et domicilia legum et juris fuisse populi conciones, in hisque in universum id, quod populi aliquo modo interesset, tractari et in disceptationem atque judicium vocari solitum esse « temere sane *Platnerus l. c. pag. 108 sqq.* ex posterioris aevi indole et institutis ad primordia haec reipublicae transtulit. Quid enim, quod viginti annis nullam concionem Ithacae habitam esse constat ex *Odyss. II, 267*

parent, ad concionem populum convocasse videntur; sed quales postera quoque aetate Lacedaemoniorum conciones fuisse accepimus ⁶⁶⁾, quae clamore tantum et strepitu atque murmure assensionem vel dissensum manifestarent ⁶⁷⁾; nulla suffragia, plebiscita aequae nulla nec legum latio populo permissa; ut, quae supra magistratus indicia posuimus, et deliberandi et decernendi et imperandi potestatem illa aetate reges solos habuisse constet. Quorum quum tria potissimum munera fuisse Aristoteles narret ⁶⁸⁾, ut in bellis imperia haberent, ut sacra facerent, ut judicia exercerent: primum extraordinarium tantum, alterum a potestate civili omnino alienum esse supra animadvertimus; una igitur restat judiciaria potestas, quapropter veri et perpetui magistratus fuisse dici reges possint. Unde factum est, ut etiam ubi dignitas regia imminuta Athenis atque deleta ⁶⁹⁾ esset, judiciaria tamen potestas posteris

66) *Thucyd. I, 87*: κρίνουσι γὰρ βοῇ καὶ οὐ ψήφῳ. *Plutarch. V. Lycurg. c. 26*: — τὴν δὲ κραυγὴν μόνον ἀκούοντες ἐκκλησιαζόντων. Βοῇ γὰρ, ὡς τὰλλα, καὶ τοὺς ἀμιλλωμένους ἐκρινον.

67) *Iliad. II, 333*: "Ὡς ἔφατ'· Ἀργεῖοι δὲ μέγ' ἱαχον — μῦθον ἐπαινέσαντες Ὀδυσσεὺς Δείοιο.

68) *Politic. III, 9. 7*: Τέταρτον δ' εἶδος μοναρχίας βασιλικῆς αἱ κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους ἐκούσιαί τε καὶ πάτριον γιγνόμεναι κατὰ νόμον. — Κέρριοι δ' ἦσαν τῆς τε κατὰ πόλεμον ἡγεμονίας καὶ τῶν θυνσιῶν, ὅσαι μὴ ἱερατικαὶ· καὶ πρὸς τοῦτοις τὰς δίκας ἐκρινον· τοῦτο δ' ἐποίουν οἱ μὲν οὐκ δμνύοντες, οἱ δ' δμνύοντες· ὁ δὲ δρῶκος ἦν τοῦ σκῆπτρου ἐπανάτασις. Sceptrum enim, hereditario jure inde a Diis acceptum (*Iliad. II, 101—108*) judiciariae potestatis insigne: *Iliad. I, 237*: νῆες Ἀχαιῶν ἐν παλάμῃς φορέουσιν δικάσπολοι, οἵτε Δίμυστας πρὸς Διὸς εἰρύαται.

69) Sicuti Romae, regio et nomine et sacerdotio regi sacrorum tradito, imperium et potestas judiciaria ad Con-

eorum successoribusque sola atque intemerata maneret; qui licet proceribus civitatis, ad quos summa imperii pervenisset, obnoxii essent rationesque reddere cogerentur ⁷⁰⁾, multitudini tamen ex arbitrio jus dixisse videntur ⁷¹⁾,

sules transiit, quos ideo et Praetores et Iudices appellatos esse constat. Cf. *Liv. III, 55. Cic. de Legg. III, 3.* ibique *Wytttenbach. p. 384. edit. Creuzeri.* — In Graeciae civitatibus *πρωτάνεως* vel *ἀρχοντος* nomen in regii locum successit — quamquam Codridas *Perizon. ad Ael. Var. Hist. V, 13.* passim adhuc *βασιλέας* vocari animadvertit — cf. *Müller, die Dorier, II, pag. 135 sqq. Wachsmuth. l. c. T. I, p. 193 sqq.*; quorum etsi nonnulli et ipsi eo tandem devenerint, ut sacris tantum faciendis crearentur — cf. *Aristot. Politic. VI, 5. 11, coll. III, 9. 8* — haud tamen alienos illos a re judiciaria fuisse demonstrant *πρωτανεία*, quod *sportularum* nomen apud Athenienses fuit: cf. *Böckh. Staatsh. T. I, pag. 385*; ut iudicium *ἐν πρωτανείῳ* taceam: v. *Platneri Process. T. I, p. 14; Wachsmuth. T. I, p. 245.* De Archontum autem Atticorum potestate prisca testimonium exstat apud *Thucyd. I, 126*: τότε δὲ τὰ πολλὰ τῶν πολιτικῶν οἱ ἐννέα ἀρχοντες ἐπρασσον: quicum cf. *Scholias. Aristoph. Acharn. v. 60*: πάντα γὰρ ὑπὸ τῶν πρωτάνεων διεπράττετο.

70) *Pausan. IV, 5. 4*: τοὺς γὰρ ἀπὸ Μελάνδου, καλουμένους δὲ Μεδοντίδας, κατ' ἀρχὰς μὲν ἀφείλετο ὁ δῆμος τῆς ἐξουσίας τὸ πολὺ καὶ ἀντὶ βασιλείας μετέστησεν εἰς ἀρχὴν ὑπέδνονον: quo pretio haud scio an Medon redemerit regnum, de quo *Pausania* teste *VII, 2, 1.* cum fratre Nireo disceptandum illi fuerat; cf. *Aristot. Politic. V, 8. 22*: Φθίρεται δὲ κατὰ δύο τρόπους· ἓνα μὲν στασιασάντων τῶν μετεχόντων τῆς βασιλείας κ. τ. λ.

71) *Bekker. Anecd. p. 449. 23*, ad v. ἀρχοντες οἱ ἐννέα: κύριοι δὲ ἦσαν ὥστε τὰς δίκας αὐτοτελεῖς ποιεῖσθαι. Idem *Suidas s. v. ἀρχων.* Αὐτοτελής δίκη est, ἀφ' ἧς μὴ ἔστιν ἐφίναται: cf. *Hudtwalcker. l. c. p. 125.* —

donec ea, simili ut videtur modo, quo Romae factum esse constat ⁷²⁾, scriptarum legum beneficium efflagitaret. Cujus desiderii opportunitate usos equidem crediderim optimates, ut per Draconem eas leges conscribendas curarent, quae, etsi arbitrium judicum certis finibus includerent, crudelitate tamen et saevitia omne superarent, quod mali sibi timere ab arbitrio magistratuum multitudo potuisset ⁷³⁾, ita ut incitasse magis quam coërcuisse plebis seditiones videantur ⁷⁴⁾ nec stare diutius

Sic apud Lacedaemonios, quod reprehendit *Aristot. Politic. II, 6. 16*, Ephori jus dicebant *αὐτογνώμονες*, non *κατὰ γράμματα καὶ νόμους*. Cf. *Müller, die Dorier, T. II, p. 221*: »Das Recht, wornach gerichtet wurde, glaubte man in den Personen der Magistrate selbst vorhanden«: ut mirari non deberet *Tittmann. Gr. Staatsverf. p. 540*, *ἀντιπνευδόνους* illic magistratus esse potuisse.

72) *Liv. III, 9*: »Quod populus in se jus dederit, eo Consulem usurum; non ipsos libidinem ac licentiam suam pro lege habituros.« Vix audeo suspicionem addere, ideo potissimum plebem decemviris creatis tribunis carere se posse arbitratam, quia scriptis legibus satis tuta ab arbitrio magistratuum futura esset neque hominum amplius auxilio egeret: quae illam quantopere opinio fefellerit, monere non opus est.

73) *Aristot. Politic. II, 9. 9*: *Δράκοντος δὲ νόμοι μὲν εἰσι, πολιτεία δ' ὑπαρχούσῃ τοῦς νόμους ἔθηκεν. ἴδιον δ' ἐν τοῖς νόμοις οὐδὲν ἔστιν, ὅ, τι καὶ μνησίας ἄξιον, πλὴν ἡ χαλεπότης διὰ τὸ τῆς ζημίας μέγεθος*. Testimonia veterum de Dracone v. apud *Meurs. Solon. c. 13*.

74) Dubitari nequit, quin haec imprimis origo fuerit seditionis Cyloneae, quae duodecim annis post (Ol. XLI, cf. *Meier. de bon. damn. p. 4*: Draconem enim Ol. XXXIX leges suas tulisse evicit *Bentl. Opuscul. p. 339*) Atheniensium rempublicam exagitavit, donec Epimenides urbem lustraret civiumque animos compesceret. Cf. *Heinrich*.

quam hominis fere aetatem potuerint ⁷⁵). Unum mansit ab illo institutum Ephetarum iudicium ⁷⁶), cujus rationes quum sententiam nostram statim proponendam similitudine quadam illustrare et veluti praemunire possint, verbo hic nobis attingendae erunt. Etsi enim vel ante scriptas leges appellatio quaedam contra vim magistratuum manifestamque injuriam cogitari possit, quem in finem Romae tribunos plebis institutos esse videmus, provocari tamen a iudicio ad iudicium nisi post scriptas leges non posse apparet, scriptis autem legibus consentaneum est superius aliquod iudicium institui, quod, si disceptatio de sensu legum exstiterit, appellare altera utra pars possit. Et hunc quidem in finem Ephetas quoque a Dracone institutos esse crediderim ⁷⁷), quorum nomen a

---

Epimenides aus Creta, p. 77 — 118. *Ast. ad Platon. de Legg.* p. 69.

75) *Gell. Noct. Att. XI*, 18: »Ejus igitur leges, quia videbantur impendio acerbiores, non decreto jussuque, sed tacito illiteratoque Atheniensium consensu oblitteratae sunt.«

76) *Matthiaei Miscellanea Philologica*, quem *Vol. II*, pag. 149 sqq. de Ephetis egisse ferunt, praesto mihi, haec quum scriberem, non fuisse quam maxime doleo: usus sum praeter *J. T. Krebsium de Ephetis Atheniensium iudiciis* (Lips. 1740. 4.) *Sluiteri lectt. Andoc.* p. 131; *Tittmann. l. l.* p. 222 — 226; *Wachsmuth. l. c. T. I*, pag. 243 sq.; *Heffter. l. l.* p. 135 sqq. et reliquis de re iudiciaria Atheniensium scriptoribus.

77) At quid crediderim? En disertum testimonium *Polluc. Onomast. VIII*, 125: δοκοῦσι δ' ὠνομάσθαι, ὅτι πρότερον τοῦ βασιλείως τοὺς ἐπ' ἀκονσίῳ φόνο κρινόμενος ἐξιτάζοντος, ὁ Δράκων παρέδωκε τοῖς ἐφέταις τὴν κρίσιν, ἐφέσιμον ἀπὸ τοῦ βασιλείως ποιούμενος: quod et *Meiero (Att. Procefs.* p. 16.) et *Platnero (Procefs. T. I, p. 18.)* fide non dignum videri potuisse satis mirari nequeo.

provocando ductum esse constat ⁷⁹⁾; mox tamen quum, ut fere fit, omnes causae his denuo cognoscendae traderentur, usu invaluisse videtur, ut magistratus, ad quos illae primo loco delatae essent, satis haberent causam cognoscere, neque pronuntiata sententia, quam irritam fore praeviderent, rem integram ad Ephetas referre, quo facto hi soli de causis fere omnibus judicarent. Quos tamen si quis objiciat postera aetate de quibusdam tantum capitalibus causis cognovisse, primum meminerit ex Draconis legibus prope omnes actiones capitales fuisse; deinde horum ipsorum institutorum ea tantum, quae ad caedes pertinerent, intacta a Solone relictas esse; postremo, caedis voluntariae judicia non constare an Solon et ipse demum Areopago exercenda tradiderit ⁷⁹⁾. Ephetarum autem ideo tantum mentionem injeci, quia simili quodam modo judiciariam magistratuum potestatem in eam quoque, quam

---

-8) *Harporocr. s. v.*, p. 133: Ἐφεσις ἡ ἐξ ἑτέρου δικαστηρίου εἰς ἕτερον μεταγωγή. Conf. *Meier. et Schömann. l. c. p. 766*, et *Jacob. ad Lucian. Toxar. p. 119 sq.*, qui tamen quod hinc in vulgarem usum hoc verbum transiisse ait, profecto aliud dixit, aliud ipse sensit. — Ἐφέτης autem proprie quidem est, ὃς ἐφίησι, non πρὸς ὃν ἐφίεται: sed simile quid hoc in vocabulo accidissee opinor, ac quum apud nostrates *der Bediente* is est, qui servit. Pari modo apud *Sophocl. Trachin. 674* invenies ἐνδυτῆρα πέπλον, i. e. ὃς ἐνδύεται, non ὃς ἐνδύει: estque ἐπενδύτης sive ὑποδύτης i. q. ἐπένδυμα. Cf. *Pier-son. ad Moer. Attic. p. 416*.

79) *Plutarch. V. Solon. c. 19*: Οἱ μὲν οὖν πλείστοι τὴν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλήν, ὥσπερ εἶρηται, Σόλωνα συστήσασθαι φασί, καὶ μαρτυρεῖν αὐτοῖς μάλιστα δοκεῖ τὸ μηδαμῶ τὸν Δράκοντα λέγειν μηδ' ὀνομάζειν Ἀρειοπαγίτας, ἀλλὰ τοῖς Ἐφέταις αἰεὶ διαλέγεσθαι περὶ τῶν φονικῶν. Conf. *Krebs. l. c. p. 12*.

cum populari statu conjunctam offendimas, ἡγεμονίαν τῶν δικαστηρίων transiisse non tantum conjicio, verum hic quoque ex diserto antiqui scriptoris testimonio colligere mihi posse videor. Solonem enim Plutarchus ⁸⁰⁾ ipsis verbis ait infimae plebeculae nihil aliud cum reliquis commune concessisse, nisi ut conciones celebrarent et ipsi, et judicia exercerent; quod initio exigui tantum momenti fuisse, postea demum in summum imperium evasisse, quum provocandi jure, quod a magistratibus ad judicia popularia dedisset, promiscue et solemniter homines uterentur, tanta praesertim legum obscuritate, ut acquiescere in magistratuum sententiis plerique dubitarent. Quod si cum Aristotelis testimonio ⁸¹⁾ conjungamus, qui Solonem tradit id tantum plebei dedisse, ut eligeret magistratus rationesque ab illis exigeret, haud

80) V. Solon. c. 18: οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἐκαλοῦντο Θῆτες, οἷς οὐδεμίαν ἀρχὴν ἔδωκεν ἀρχεῖν, ἀλλὰ τῷ συνεκκλησιάζειν καὶ δικάζειν (i. e. συνδικάζειν: cf. Schaefer. ad Demosth. T. I, p. 246.) μόνον μετεῖχον τῆς πολιτείας· ὁ κατ' ἀρχάς μὲν οὐδὲν, ὕστερον δὲ παμμεγεδὲς ἐφάνη· τὰ γὰρ πλείστα τῶν διαφορῶν ἐνέπιπτεν εἰς τοὺς δικαστάς. Καὶ γὰρ ὅσα ταῖς ἀρχαῖς ἔταξε κρίνειν, ὁμοίως καὶ περὶ ἐκείνων εἰς τὸ δικαστήριον ἐφέσεις ἔδωκε τοῖς βουλομένοις. Λέγεται δὲ καὶ τοὺς νόμους ἀσαφέστερον γράψας καὶ πολλὰς ἀντιλήψεις ἔχοντας ἀεξῆσαι τὴν τῶν δικαστηρίων ἰσχύν· μὴ δυναμένους γὰρ ὑπὸ τῶν νόμων διαλυθῆναι περὶ ὧν διεφέροντο συνέβαινεν αἰεὶ δεῖσθαι δικαστῶν καὶ πᾶν ἄγειν ἀμφισβήτημα πρὸς ἐκείνους τῶν νόμων τρόπον τινὰ κυριεύοντας: cujus loci, utique gravissimi, non tanta fuit, quanta deberet, auctoritas apud Heffterum p. 288 et Platnerum T. I, p. 23.

81) Politic. II, 9. 4: ἐπεὶ Σόλων γε τοῖσι τὴν ἀναγκαιοτάτην ἀποδιδόναι τῷ δήμῳ δύναμιν, τὸ τὰς ἀρχάς αἰεῖσθαι καὶ εὐδύνειν. Conf. cap. I, not. 4).

scio an ita nobis rei decursum optime informemus, ut provocaciones, quas Plutarchus appellat, nihil nisi querelas in εὐδύναις fuisse statuamus; quarum discrimen ut devitarent magistratus, ubi praesertim sortitione instituta homines negotiorum ignari atque rudes ⁸²⁾ eum in gradum pervenissent, ab omni sententia pronuntianda prorsus abstinuisse videntur. Licet enim aliud sit provocare a sententia ab iudice accepta, aliud queri de injuria sibi ab iudice illata ⁸³⁾, facile tamen apparet, quam proclivis haec permutatio fuerit in multitudine praesertim invida et suspiciosa, antequam usu et ratione earum notionum fines accuratius describerentur. Quid quod postea quoque de paucis illis, quas veluti tabulas quasdam ex tanto naufragio magistratus conservassent, per rationum tantum reddendarum opportunitatem alterum iudicium appellari potuisse videtur; eamque adeo ipsam ob causam magistratuum εὐδύναις apud Logistas amissa quoque iudiciorum ipsorum potestate non cessasse existimari potest. Illud enim perspicuum est, si nihil aliud in Logistarum existimationem venisset, quam quae ad ἡγεμονίαν τῶν δικαστηρίων proprie sic dictam, ἀνάκρισιν puta et praesidium iudiciorum popularium pertinerent, valde exi-

82) *Demosth. adv. Timocr.* p. 735, 12: ἀνδρωπος πένης καὶ ιδιώτης καὶ πολλῶν ἀπειρος καὶ κληρωτὴν ἀρχὴν ἀρξας. *Adv. Neaeram.* pag. 1369. 17: κατιδόντες Θεογένην Κοθωκίδην λαχόντα βασιλέα, ἀνδρωπον εὐγενῆ μὲν, πένητα δὲ καὶ ἀπειρον πραγμάτων. — Non repugnat hoc iis, quae dixi supra p. 26, not. 70); rejici enim imperitus, si ad sortitionem accederet, non potuit; et quot accedendi causae esse poterant!

83) Ut v. c. ab arbitris provocaciones statim factae esse videntur — cf. *Harporcr. s. v. διαιτηταὶ* p. 82 — εὐδύναις exeunte demum anno dedisse ex Demosthenis Orat. adv. Midiam satis constat.

guas illis rationes reddendas fuisse, nisi quis injuste sibi justitiam a magistratu negatam quereretur — nam recte statuere Heffterum judico, qui ejusmodi injuriam non arbitratur per continuam provocationem persequi licuisse⁸⁴⁾ —; at restant alia magistratuum jura cum re-gendorum judiciorum potestate conjuncta, quae ut mira accidere debent omni, qui magistratus ad cognoscendas tantum causas institutos esse arbitratur, ita nobis, qui veluti per abusum tantum maximam juris decernendi partem illos perdidisse statuimus, sane quam credibile esse potest, retinuisse eos aliqua, quae et cum reipublicae commodo et sine magno ipsorum periculo decernere suo arbitratu possent. Primum igitur, ut eos taceam actionem illis negare potuisse, qui nullo fundamento niti viderentur vel qui sacramentum deponere detrectarent⁸⁵⁾, jam inter cognoscendam causam absentes, qui vadimonium deseruissent, condemnare potuisse, vix dubium est⁸⁶⁾; 'qui

---

84) *Athen. Gerichtsv.* p. 288: »Was mich betrifft, so glaube ich zwar den Angaben der Grammatiker, daß die Archonten eine ganz unstatthaft scheinende Klage zurückweisen konnten: aber eine Berufung liefs sich dagegen wohl schwerlich anbringen, sondern es war dem zurückgewiesenen Kläger erlaubt, den Archonten deshalb in den gesetzlichen Wegen.... zur Rechenschaft zu ziehen und in so fern konnte die Sache nachher noch immer an einen Gerichtshof gebracht werden.«

85) *Böckh. Staatsh. T. I, p. 369.*

86) Neque erat, puto, quod dubitaret *Platner. Procefs. T. II, p. XII*: »Hierbei werfe ich die Frage auf, ob die Verurtheilung des Beklagten (de actore enim constat; v. eund. *T. I, pag. 132*) wegen Ausbleibens in der Anakrisis von dem Vorstande, wie bei den Römern, oder von den Richtern ausgesprochen wurde?« — Negare vero quomodo *Heffterus* possit (*l. c. pag. 357*) haud intelligo;

licet, causa denuo cognita, in integrum restitui potuerint, hoc tamen nihil contra judicariam magistratus potestatem probat, quia eodem remedio contra Heliastarum quoque sententias uti licuit ⁸⁷⁾. Deinde compluribus argumentis constat, confessos vel convictos et manifestos ab ipsis magistratibus condemnari potuisse; qualem potestatem illos et in causis publicis per *ἐνδείξεων* ⁸⁸⁾ vel *ἀπαγωγῶν* ⁸⁹⁾ occasiones, et in privatis in *διαμαρτυρίαις* ⁹⁰⁾ exercere videmus: ita ut errare *Platnerum* censeam, quum *Logistas* arbitratur eorum quoque nomina, qui jam apud ipsos convicti et confessi essent, nihilominus ad iudicium popolare deferre debuisse ⁹¹⁾: modo ne poena eorum antea in iudicio definienda esset ⁹²⁾.

---

quem enim laudat *Grammaticum* (*Bekker. Anecd. T. I, p. 185. 30.*) is, si quid omnino probat, contrarium probat: *Δίκης ἀνάκρισις, ὅταν μὴ δέλῃ ὁ φερόων εὐρεθῆναι, κρίσις γίνεται.*

87) *Ἀντιλαχὶν*: cf. *Hudtwalcker. l. c. p. 112; Schömann. et Meier. p. 756 sqq. etc.*

88) *Tittmann. l. c. p. 237. — Böckh. Staatsh. T. I, pag. 417.* »Ist aber das Verbrechen klar und die Buße gesetzlich bestimmt, wie bei der *ἐνδείξις* vorausgesetzt wird, so ist der Uebertreter öffentlicher Schuldner von dem Augenblicke der Uebertretung an.«

89) *Ad Undecimviros*: cf. *Ullrich über die Eilmänner zu Athen, p. 244; Meier. et Schömann, pag. 224. sqq. Platner. T. I, p. 259 sqq. — De eorum εὐθύναις conf. Lysiam adv. Theomnest. p. 359. 2.*

90) *Meier. et Schömann. p. 639. sqq. Platner. T. I, p. 163 sqq.; imprimis Heffter. p. 349.*

91) *Proces. T. I, p. 346.*

92) At videntur sane *τίμητοί* fuisse hi *ἀγῶνες* plerique omnes: *Bekker. Anecd. p. 245. 10: καὶ τοῖς δικασταῖς ἐφέσται τιμᾶσθαι τοῖς ἀλοῦσι.* Conf. *Meier. et Schömann. p. 223.*

Tertia accedit mulctae irrogandae facultas; quae tamen quum neque difficultatibus ullis obnoxia sit, neque minus ad administrativam sive politialem quam dicunt, quam ad judiciariam potestatem pertineat, neque solis magistratibus propria fuerit⁹³⁾, brevi transiri a nobis poterit. Illum tantum monebo, duplicem ejus apud Logistas estimationem esse debuisse, alteram judicalem, rectene esset a magistratu irrogata⁹⁴⁾, alteram pecuniariam, pro-

93) Senatum enim Quingentorum Prytanumque Epistatas ut taceam, Areopago quoque competiit. Cf. *Aeschin. de falsa legat.* c. 26.

94) *Lysias pro milite* p. 326: συνέγνωσαν δὲ καὶ αὐτοὶ σφίσιν ὡς ἡδικηκότες· οὐτε γὰρ εὐθύνας ὑπέσχεον, οὐτε εἰς δικαστήριον εἰσελθόντες τὰ πραχθέντα ψήφῳ κέρια κατώτησαν: quo de loco cf. *Heffter.* p. 418 — 420: quem tamen in eo falli arbitror, quod δικαστήριον a Logistarum examine disjungit: »wenn sie sich... bei den Euthynen auswiesen, oder aber das Dekret von einem Gerichtshofe contradictorisch bestätigen ließen.« Passim enim conjunguntur Logistae cum δικαστήριον, v. c. apud *Demosth. de falsa legat.* p. 406. 25: προσιδὼν Διοσχί- νης οὕτοσί τοις λογισταῖς ἀπηγόρευε μὴ καλεῖν ἐμὲ εἰς τὸ δικαστήριον, ὡς δεδοκτα εὐθύνας καὶ οὐκ ὄντα ὑπεύθυνον: non, arbitror, quo Logistae rationes omnes ad iudicium populare detulerint, sed quod ipsorum examen iudicii veluti exordium haberetur, quaeque ipsi, nemine contradicente, compendiaria ratione decrevis- sent, aequae rata essent, ac si populari sententia nite- rentur. Et hinc quoque, εἴπερ ἄρα, probari posset, arbitros etiam apud Logistas rationes edidisse; si quidem *Demosth. adv. Midiam.* c. 25, ubi Stratonem arbitrum Midiae opera dixit ἀτιμον factum esse in εὐθύναις, statim subiungit: ἀλλ' ἐπειδὴ γε ἡτίμωσεν ὃν ἐβουλήθη καὶ τοῦτ' ἐχαρίσασθε αὐτῷ, fere ut *Lysias* l. c.: ἐκούρωσαν δ' ἐν ὑμῖν τὴν ἐπιβολήν, ubi mire sane Reiskius: »alloquitur Heliastus, aut potius Logistas.« — Ceterum

bene illas in tabulas publicas retulisset, quum hac quoque in re crimen interversionis incurrere potuisset ⁹⁵).

Et haec quidem hactenus: quod enim restaret, ut examinarem, ad quot qualesque homines conjuncta illa potestas pertinuerit et quemadmodum factum sit, ut, quae initio Archontum tantum fuisset, quos propterea praecipuum magistratuum nomen gerere videmus, ad extremum ad tot magistratuum genera pateret, quot ex disertis veterum testimoniis cognoscimus, ea de re, etsi non deficiat, quod harioler, inhibere tamen sententiam meam malo. Neque enim deceat me, dum studia atque officia mea probare Vobis cupiam, Viri Praestantissimi atque Doctissimi, in tempora Vestra et patientiam grassari: neque nugarum ostentandarum sed declarandae pietatis causa haec literis mandavi. Solum illud restat, ut Vobis atque Gymnasio Vestro fausta quaeque apprecer: praeteritis ut futura respondeant neque minus laeta sit expectatio venientium temporum, quam actorum jucunda recordatio. Faxit igitur Deus O. M., ut Vobis, nobisque omnibus, quicumque istius reipublicae civitate gaudemus, florentissimo hoc rerumque omnium affluentissimo libertatis, otii, opulentiaeque statu quam diutissime perfrui liceat; quo facto non dubito fore, ut et campus

---

conf. cap. I, not. 83), quod etiam contra *Schömannum* (*Att. Procefs. p. 769.*) dictum esto.

- 95) Sic procul dubio accipiendum apud *Demosth. adv. Timocr. p. 735. 11*: εἰ μὲν τις ἀγορανόμος ἢ ἀστυνόμος ἢ δικαστὴς κατὰ δήμους (de quibus cf. *Hudtwalcker. p. 36*; *Meier. et Schömann. p. 77 sqq.*; *Schubert. de Aedil. p. 96 sq.*; *Schaefer. ad Demosth. T. IV, pag. 634.*) γινόμενος κλοπῆς ἐν ταῖς εὐθύναις ἐάλωκεν. Scilicet κλοπῆς ἀλῶναι inprimis est δημοσίων χρημάτων: cf. *Aristoph. Nubb. v. 590*, et passim.

et humanarum artium studiis subsidia, et honor
eruditioni moneat; Viris autem Pri
cipalibus civium et dignitatis cura consensu om
niū mentes ducit, ut, quem sensum ad
disciplinis promovendis de
ponant, in laudis disciplinis promovendis de
litterarum sine cura et quasi tutela publica, ne
quod si Vobis optata contigerint, per Vos,
exteros nomen laudisque splendent, erudi
tione per orbem terrarum fama cunctat.

to. or
Pri-
pro-
om-
ad-
um
de-
ali-
ne-
flo-
Vos,
uge
mi-
ueat

industriæ, et bonarum artium studiis subsidia, et honor
suus doctrinae atque eruditioni maneat; Viris autem Pri-
moribus atque Summis, quorum singulari fidei ac pru-
dentiae et salutis civium et dignitatis cura consensu om-
nium commissa est, eas mentes duit, ut, quem sensum ad-
huc, plaudentibus cunctis, in tuendis doctorum hominum
studiis literarumque bonarum disciplinis promovendis de-
clararunt, eum ne unquam deponant semperque intelli-
gant, neque literas sine cura et quasi tutela publica, ne-
que res publicas sine cultu atque honore literarum flo-
rere posse. Quae si Vobis optata contigerint, per Vos,
scio, non stabit, quominus ista urbs, cujus jam longe
lateque apud externos nomen laudesque splendent, erudi-
tionis quoque non minore per orbem terrarum fama clueat.

---

or
i-
i-

